MARK MURPHY

83 DANA NA ATLANTIKU

MARK MURPHY

83 DANA
NA
ATLANTIKU

TISAK NARODNE ŠTAMPARIJE — RIJEKA

I. GLAVA

Drugog studenoga 1942. oko pola četiri poslije podne, na nekoliko stotina milja udaljenosti od obala Južne Afrike torpediran je i potopljen veliki, luksusni holandski putnički brod sa čistim i lijepim kabinama. Od preko 400 ljudi, koliko ih je bilo na brodu, samo ih se nekolicina spasila, a trojica od njih, Basil Dominic Izzi, mornar II. klase u mornarici Sjedinjenih Država, Cornelius van der Slot i Nicko Hoogendam, holandski mornari iz trgovačke mornarice, proboravili su svega jedan dan manje od punih dvanaest nedjelja na splavi koju je nosila struja osamdeset i tri dana, dok ih nije spasio patrolni brod mornarice Sjedinjenih Država.

Nekoliko mjeseci nakon ovog spasenja, koje se zbilo 24. siječnja 1943., mornar Izzi, malen, žilav momak od dvadeset godina, potpuno se oporavio i proboravio je neko vrijeme na putu da bi širom Sjedinjenih država ispričao ljudima u tvornicama povijest svoje užasne pustolovine. Bio sam s njim gotovo kroz cijelo vrijeme ovoga putovanja, a nekoliko puta sve to mi je pričao i u mojoj kući. Nije izgledao kao bolesnik, ni duševni, ni tjelesni, ali je bio izmučen. Dosta je zbunjen, jer je on jedan od rijetkih ljudi čiji su razum i tijelo, u onom trenutku kad su dva torpeda pogodila lijevu stranu broda, bili u tako dobrom stanju, da je mogao preživjeti sva iskušenja koja su slijedila. Izzi je vrlo inteligentan mladić, lijepi primjerak fizičke snage sa brzim pokretima i elastičnim prsnim košem dobroga sportaša, što je on i bio.

Ovo je u glavnim crtama povijest mornara Izzija kako ju je on u toku nekoliko nedjelja ispričao meni i svojem prijatelju zastavniku Robertu Malletu.

Izzi je bio član jedinica pomorske pješadije mornarice Sjedinjenih Država, koje su bile rasporedjene po putničkim brodovima. Četa u kojoj su se nalazili čvrsti mladi ljudi iz sviju dijelova Sjedinjenih Država bila je hrabra i dosta bučna, a njome je zapovijedao zastavnik James Shaw Maddox, nježan mladi učenjak koji je učio govorništvo na Purdue sveučilištu. Maddox bijaše sposoban oficir, koji je držao svoje ljude u dobroj disciplini ali ih je uvijek savjesno branio kad su se tužili na život na holandskom brodu.

Prilično je istinit aksiom da su svi mladi ljudi u vojnim jedinicama gundjala koja se žale zajedljivo i beskorisno i stvaraju na taj način neku vrstu imunosti protiv zamorne i smrtonosno dosadne discipline. Topnička grupa na brodu takodjer je gundjala. Kad su se u afričkim lukama sreli s topničkim grupama sa drugih brodova žalili su se na svoje brodove, na svoje oficire, a naročito na hranu koju su im davali i koja je bila pripremana više na holandski nego na američki način. Njihov brod bio je vrlo lijep; njegova posada i oficiri ponosili su se njime. Još uvijek je zadržao raskošnu opremu iz mirnodopskog vremena i, premda je izvana bio tamnosmeđe obojen, ribali su ga i laštili iznutra. Njegovi oficiri držali su željeznu krutu disciplinu koja je holandsku trgovačku mornaricu držala velikom još od XVI. stoljeća. Zato se Izzi sjeća broda s nekom gorčinom, ali i s ponosom.

»Kapetan i svi oficiri bili su strogi kao đavo«, rekao je Izzi jednog dana. »Kapetan bijaše glomazan i težak čovjek. S vremena na vrijeme prošetao bi posvuda i pomolio glavu i u naše odjeljenje. Ako smo igrali ,vietrolu' gunđao je, jer smo previše galamili. Bili smo izbačeni iz salona i morali smo jesti u četnoj menzi. Svako jutro sir, kava i žele. Bili smo već tjedan dana izvan luke na putu prema Africi kad su nam prvi put dali paštetu. To je bila jedina pašteta koju smo dobili sve do našeg dolaska u Egipat. Neprestano smo dosađivali zastavniku Maddoxu, našem topničkom oficiru, on je dosađivao kapetanu, ali ništa nismo postigli.«

Ovaj holandski brod natovaren municijom, hranom i opremom za prekomorske zemlje isplovio je iz jedne luke na istočnoj obali u srpnju 1942. Zaustavio se u Recifu da bi uzeo vodu i hranu i produžio prema Africi. U Africi je brod

uvršten u britanski konvoj. Jednog su petka Izzi i njegovi drugovi čistili svoju opremu. »Drugovi su bili bosi«, pričao je Izzi. »Dotjerivali smo našu opremu kad se čuo hitac. »Što je to?« zaviče jedan drug, a drugi mu odgovori: »Oho, torpedo!« Obuli smo cipele i potrčali k topovima, premda je jedna smjena već bila tamo. Jedan brod iz konvoja počeo se nagibati, zatim je potonuo najprije prednjim dijelom. Ostatak konvoja plovio je dalje, a razarači i brodovi pratnje pokupili su ljude s torpediranog broda i bacili dubinske bombe na mjesto gdje su mislili da bi mogla biti podmornica. Slijedećeg dana razarači su otkrili podmornicu, bacili bombe i tako su je uhvatili. Izronila je kao kit, njen je kljun sjekao vodu, a zatim je na licu mjesta potonula.«

Brod se na nekoliko dana usidrio nedaleko jedne južnoafričke luke, a zatim je pošao za Crveno more. Ovdje se konvoj razišao i holandski brod je sam otplovio za Egipat. Tu je istovaren i vratio se u Južnu Afriku gdje je stajao tri dana. Izzi je s nekoliko prijatelja izašao u grad.

Nakupovac je darove za svoju obitelj: neke ukrašene i svilom postavljene kutije za svoju majku; narukvice od slonove kosti za svoje sestre; noževe sa dršcima od slonove kosti za svoju mlađu braću; i englesku lulu s dugim kamišem za svog oca.

Išao je ulicom kad sretne jednog prijatelja, mladića Charlesa Italiana iz New Rochelle, koji mu je pomogao u logoru za uvježbavanje, gdje su novaci iz mornarice prviput kušali težak mornarski život. Pomogao mu je kad je Izzi došao u veliku nepriliku zbog nekoliko naranči. Momcima je bilo zabranjeno da jedu naranče na bilo kojem drugom mjestu osim u dvorani menze u logoru, ali ih je Izzi ipak strpao četiri ili pet u svoj pulover i pokušao izaći iz dvorane. Upravitelj menze ga je uhvatio, skinuo mu kapu i rekao neka vrati naranče. Izzi mu je davao jednu po jednu, a kako je bio sve više ljut, bacio je posljednju u upravitelja menze, koji je mašću uprljao njegovu bijelu kapu. Upravitelj menze izašao je s Izzijevom kapom i predao je njegovu oficiru. Izzi je uhvaćen, i njegov »gazda« mu je rekao neka bira, hoće li da ide na »brig« ili da snosi posljedice svoga čina. Izzi je izabrao posljedice, i tako u toku čitavog dana skupio deset

posuda čikova po cijelom ogromnom logorskom dvorištu. Misleći da je upravnik menze sručio na njega svu svoju mržnju Izzi se izjadao Italianu, koji je zbog toga nekoliko dana kasnije istukao upravitelja u nekoj igri u logoru. Za njega ću se već ja pobrinuti, rekao je Italiano i učinio je tako savjesno da mu je oderao kožu s leđa. Italiano, koji je bio topnik na jednom američkom teretnom brodu, udari Izzija po ramenu i reče mu: »Htio bih da poneseš kući darove za moju obitelj. Imam šest kineskih plitkih tanjura u Riju, a kako tvoj brod plovi brzinom od dvadeset i tri uzla, a naš samo sa deset, htio bih da ih ti uzmeš sa sobom.«

»Slušaj«, odgovorio je Izzi, »možda mi nikad i ne stignemo kući.«

Italiano je dokazivao da Izzi ima bolje izglede nego on, pa je Izzi na kraju pristao. Kad je postigao što je htio, Italiano je ispričao Izziju da je Rosario Mastronado, koga su zvali Bucky, također mornar na američkom teretnom brodu; sada upravo spava. Bucky bijaše jedan od najboljih Izzijevih prijatelja u South Barre Massachusetts: zajedno su pošli u Sprinfield, zajedno su regrutirani, zajedno su bili u logoru za uvježbavanje i u topničkoj školi i sve su moguće pokušali da bi ostali u istoj topničkoj četi, ali im to nije uspjelo.

Izzi i Italiano pošli su na američki brod, gdje je Italiano probudio Buckya, rekavši mu: »Izzi je ovdje.« Bucky pospano odgovori: »Ostavi me na miru«, okrenuo se na drugu stranu i nastavio spavati. Kad su ga konačno probudili, bubotcima po leđima, Bucky je saletio Izzija. Imao je veliku lutku koju je kupio u Riju i htio je da je Izzi uzme sa sobom, navodeći iste razloge kao i Italiano — da je Izzijev brod veći i sigurniji nego njihov. Izzi oklijevaše naglašavajući da je već dovoljno opterećen svojim darovima i sa šest Italianovih porculanskih tanjura. Zatim su mladići neko vrijeme razgovarali o logoru za uvježbavanje, artiljerijskoj školi i o kući, ali najviše o kvalitetama svojih brodova. Iza toga su se razišli.

Izzi se još uvijek uzrujavao zbog Italianovih tanjura, koji sada počivaju na dnu južnog Atlantika.

U Africi je brod utovario rudaču, konoplju i lan i ukrcao nekoliko stotina putnika. Većinom su to bili preživjeli s torpediranih brodova, oficiri ratne i trgovačke mornarice, topnici ratne mornarice i mornari trgovačke mornarice. Mnogi od njih nisu htjeli spavati u svojim kabinama bojeći se da budu ispod palube. Taj strah obično spopada sve ljude koji su preživjeli torpediranje. Izzijeva četa počela je jesti u salonu i hrana se poboljšala. Izzi je mislio da se njihov položaj popravio zbog toga što su na brodu kao putnici bili prisutni mornarički oficiri koji su holandskog kapetana mogli natjerati da momke hrani na američki način. U to su vrijeme brodski artiljerci običavali govoriti da Nijemci nikad ne će torpedirati njihov brod jer bi s tim protiv sebe strahovito izazvali američke mornare. Na povratku je momcima bilo zabranjeno da se miješaju s putnicima, ali oni nisu slušali te propise, i mnogi su ih putnici, a među njima je bilo i mornaričkih topnika, posjećivali u njihovim kabinama.

Na brodu su momci imali tri topa: jedan veliki i dva protuavionska. Osim toga bila su dva protuavionska topa kojima su rukovali holandski mornari i četiri tridesetmilimetarske Marlin puške koje nikad nitko nije upotrebljavao. Izzi je bio nišandžija kod velikog topa, a to je bila vrlo odgovorna dužnost.

Poslije tri dana nakon što je brod isplovio iz Capetowna, odjednom su u noći njegovi dimnjaci počeli izbacivati iskre. O ponoći se brod susreo s nekim ratnim brodom koji ga je zablijeŝtio signalima. Posada je naperila topove, kad se iznenada iz tame pojaviše dva ratna broda upravo ispred broda, po jedan na svakoj strani, i još jedan straga. Potpuno su osvijetlili holandski brod, i momci su se preplašili. S jednog ratnog broda spušten je čamac i on se približio putničkom brodu. Neki oficir pozvao je brod da digne zastavu. Neki uzrujani član posade objesio je zastavu naopako, pa je izgledala kao stara njemačka zastava. Kapetan je vikao, zastava je spuštena i dovedena u red. U to su vrijeme svi na brodu bili zeleni od straha. »Napunili smo svoje topove, municiju smo imali na palubi i bili smo spremni da pucamo na prvi brod«, pričao je Izzi. »Ali kad smo vidjeli pet ratnih brodova, naravno promijenili smo mišljenje.« Izzi nije mogao

čuti što je govorio oficir u čamcu, ali se činilo da je sve bilo u redu, jer su se ratni brodovi izgubili u noći, a brod je produžio svojim putem.

Prvog studenoga momci su izračunali da im treba još samo trideset dana do New Yorka i počeli su pričati, što će raditi kad se iskrcaju. Jednog je dana, iznad broda, kružio avion. Momci ga nisu mogli prepoznati, ali su mislili da je prijateljski i očekivali su da će sutradan sigurno susresti konvoj. Slijedećeg dana, koji je bio sunčan i pun veselja, momci su čistili i bojili brodske topove.

»Bio sam u službi na krmi i bojio holandske topove« pričao je Izzi. »Svršio sam bojenje topova, sa svoja tri druga, oko tri sata i trideset minuta poslije podne, te smo prešli na krmu gdje su drugi momci bojili ostale topove. Kad smo došli da ih vidimo, baš su istrugali top i premazivali ga crvenom bojom. Malo smo ih zadirkivali, oni su bacili na nas kliješta, a tada smo ja i moji drugovi Jensen, Joudy, Lave i Satterwhitte otišli u svoje odjeljenje da kartamo prije nego što pođemo na večeru.

»Joudy je otišao u kabinu da se tušira, a Norman Lave, dečko iz Fall Rivera, Massachusetts, i ja bili smo partneri protiv Jensena i Satterwhitea. Lave nije igrao naročito dobro, ali kako nismo kartali za novac, to nije bilo toliko važno. Kartali smo treću igru kad je k nama ušao radio-telegrafist Lorenz. Rekao je da smo otprilike tristo i pedeset do četiristotine i pedeset kilometara udaljeni od brazilske obale, zapalio cigaretu i počeo pričati o koječemu. Smjesta smo mu rekli da ne želimo slušati njegove trice i kučine dok kartamo.

»Tada je bilo oko četiri i petnaest ili četiri i po sata. On je izašao i mi smo nastavili kartati. Jensen je dijelio, i tada, najedamput, »bam«, bili smo pogodjeni. Uzviknuo sam: »Isuse točno ispod nas!«

II. GLAVA

Iz raznih je razloga riječ »torpedirani« nerazumljiva većini civila. Riječi ne mogu opisati užasan bljesak koji prati torpedo, zasljepljujući plamen vatre, polomljena vrata, privezane pojase i unakažene ljude u ovoj užasnoj eksploziji.

»Svi smo poletjeli iz kabine«, pričao je Izzi, »ostavivši Joudya koji se tuširao. Potpuno smo zaboravili na njega. Hodnik koji je vodio na glavnu palubu bio je odmah iza ugla naših kabina, i prvi čovjek na koga sam naletio bijaše zapovjednik moga topa John Crum, podoficir u činu natkormilara II. klase. Držao je ruke iznad glave; pogledao sam gore — voda i krhotine padale su na njega i na nas. Hodnik je bio pun vode i ruševina i nismo mogli izaći. Tada smo povikali: »Svi natrag i kroz salon«. Bilo nas je petero i probijali smo se da bismo došli do topova. Neki su ljudi vikali i jaukali, užasno preplašeni, ali većina ih je bila mirna. Na sve strane je strahovito zaudaralo i sve je bilo puno dima. Izašli smo na palubu i potrčali prema topovima. Primijetio sam da brodska posada spušta splavi, a brod je još uvijek plovio.

Došli smo do topova. Bili su u redu, te sam se vratio da uzmem svoj pojas za spasavanje. Ušao sam u našu kabinu, pogledao na sve strane i vidio da je Joudy izašao, pa sam zgrabio svoju bluzu i vratio se topu. Naša je soba bila puna ruševina, stolci polomljeni, slike na podu, sve u komadićima.

»Zastavnik Maddox, naš topnički oficir, nalazio se na mostu i dao nam cilj na 2000, pretpostavljajući, tako sam ja zaključio, da će tamo biti podmornica koja je pucala na nas. Zapovjednik topa i čitava posada dobro je radila; bio sam na svom mjestu, i jedan iz naše grupe koji je imao slušalice na ušima javio je Maddoxu na most: »Punjeno i spremno.«

Napunili smo top i čekali. Ja sam bio spreman da povučem okidač, ali nismo mogli vidjeti nikakvu podmornicu. Joudy je došao na postolje topa i rekao da kapetan govori svojim ljudima kako je to bila samo eksplozija u strojarnici. Rekli smo Joudyu da je kapetan potpuno pijan, jer je to svakako morao biti torpedo — jedna eksplozija u strojarnici ne bi mogla proizvesti takvo uništenje. Tada opet »bam«; drugi pogodak u nas, ovaj puta točno s lijeve strane.

»Između nas oko topa i Maddoxa, koji je bio na mostu prekinula se veza. Tada je nastalo novo pakleno komešanje svuda oko nas. Ljudi na palubi pokušavali su pustiti čamce za spasavanje i uspjeli su da spuste u more one koji su se nalazili na desnoj strani, dok je čamce s lijeve strane oštetila eksplozije. Došao je jedan oficir i rekao: »Momci, nemojte biti nervozni. Meni sve to izgleda šaljivo.«

Paluba za topove na brodu bila je malo viša od palube na stražnjem dijelu broda, i Izzi je sa svojim drugovima stajao tako nekoliko trenutaka. Brod nekad vrlo elegantne građe, a sada izvinut i nakrivljen, počeo je tonuti i to najprije pramcem. Kad je potonuo pramac, krma se uzdigla, i uskoro je top s lafetom uperenom u nebo postao beskoristan. Jedan od momaka je rekao: »Hajdemo odavle«, i oni su napustili palubu.

Izzi je imao na sebi samo mornarske hlače i zato je zaronio u brodsku praonicu rublja, koja se nalazila upravo ispod male palube na kojoj je stajao top, i zgrabio prvu košulju koju je vidio. To je bila baš kapetanova košulja, kako je to Izzi kasnije ustanovio. Obukao je košulju ne nastojeći da je uvuče u hlače.

»Jensen i Joudy, moji najbolji drugovi«, pričao je Izzi, stajali su na krmi koja se sve više dizala. More je bilo puno ljudi i raznih krhotina, a s vremena na vrijeme moglo se čuti jaukanje drugova. Nisam se mogao odlučiti, da li da skočim ravno s mjesta gdje sam se nalazio ili da pođem oko trideset do četrdeset stopa naprijed da bih u vodu ušetao. Konačno sam odlučo da je bolje ući u vodu što brže, pogledao sam dolje i viknuo drugovima koji su plivali ispod mene, da mi načine mjesta. Oni su se malo razmakli. Zgrabio sam vrh svog pojasa za spasavanje s obadvije ruke, kako bih spriječio da se on podigne iz vode i razbijem hrptenjaču kad uđem u vodu, te skočih.

Jedan drug skočio je odmah za mnom i meni na glavu. Pomislio sam da nikad ne ću izroniti.

Stari je brod sve brže tonuo, i ja sam plivao iz sve snage, kako bih se što više udaljio od njega. Bio je to krasan brod, i bilo mi je žao kad sam vidio da tone, iako su se svud naokolo odigravali upravo pakleni prizori. Pogledah na brod i vidjeh jednog svog prijatelja, momka iz Chicaga, kako se zgrabio za ogradu, ukočen poput stijene, — bar se meni tako činilo. Viknuh mu da skoči, ali me vjerojatno nije čuo, ili, ako je i čuo, on se jednostavno nije mogao pokrenuti. Mislim da je stajao ukočen uz ogradu i onda kad je brod potonuo. Vidio sam top okomito uperen u nebo, a posljednja stvar, koju sam uopće vidio, bili su njegovi dvostruki vijci koji su posljednji virili iz vode. Desno od broda nalazio se jedan čamac za spasavanje. Kad je brod tonuo, i to najprije prednjim dijelom, nastao je šum kao kod vodopada i veliki valovi. Valovi su uzdizali čamac visoko prema nebu; mogao sam vidjeti i čamac i sve ljude u njemu.

Svuda naokolo plivalo je mnogo bambusovih splavi, dijelova vrata i poklopaca koji su pali u vodu za vrijeme eksplozije. Ljudi su se vješali o splavi, poklopce i o svaki komad olupine koji su mogli pronaći. Približio sam se Jensenu, zgrabili smo komad drveta i počeli ga gurati u vodi.«

Dva do tri čamca za spasavanje, koji su se nalazili na lijevoj strani broda, sretno su spušteni u more. Treći se prevrnuo kad su ga spuštali u more. Ona dva čamca bila su prepunjena, a oko šezdeset ljudi, mnogo više nego što je čamac mogao primiti, nastojalo je da uspravi prevrnuti čamac. Podmornica koja je potopila brod izronila je na površinu i iz nje je petero ljudi izašlo na palubu da promatra one koji su se borili u vodi.

»Četvorica njemačkih đavola stajala su u okruglom tornju gdje su imali mitraljez, i na trenutak sam pomislio, da će ga upotrebiti protiv nas. Jedan je Nijemac izašao na palubu, vikao je nešto ljudima u čamcima s desne strane i pokazivao rukom daleko na horizont. Pomislih da im govori

gdje bi mogli pronaći zemlju, jer su krenuli u pravcu koji im je pokazivao. Podmornica je stajala nekih petnaest minuta, a tada je jedan od onih koji su bili u tornju pogledao dalekozorom na sve strane pa su ponovno uronuli. Činilo nam se upravo nevjerojatno kad smo vidjeli da čamci dižu jedra i odlaze, ali su bili prenakrcani i ništa nisu mogli za nas učiniti. Nisam se mogao osloboditi misli, kako je trebalo tek malo sreće, pa da i ja budem jedan od ljudi u tim čamcima koji nekuda odlaze.«

Uspuzavši na svoju malu bambusovu splav, koja je bila tako načinjena, da čovjeka može održati, ali ga ne može voziti, Jensen i Izzi ostali su neko vrijeme u blizini prevrnutog čamca. Posmatrali su kako su ljudi preokrenuli čamac i kako traže rupu u njemu. Promatrali su kad su pronašli tu rupu i kad su je počeli zapušivati. U blizini je plivao zastavnik Maddox; Izzi i Jensen su ga pozvali. On se približio sa svojom bambusovom splavi i uhvatio se za njihovu. Sva trojica su pokušala da obje splavi privežu pomoću konopaca na samim splavima, ali im to nije uspjelo. Maddox je viknuo holandskom oficiru koji je nastojao da na čamcu pričvrsti neke konopce, ali ga ovaj nije čuo.

Maddox je upitao Izzija i Jensena jesu li vidjeli druge momke iz topničke jedinice. Oni su mu naveli imena nekolicine ljudi koje su vidjeli da plivaju na olupinama. Otvoreno i nemirno more nije dopuštalo da se dobro vidi, i ljudi su mogli biti svega nekoliko metara udaljeni od drugoga a da se oni nisu vidjeli. Ako je netko zvao, obično bi gutao slanu vodu a oni blizu njega nisu mogli znati odakle dolazi povik. Stotine ljudi se borilo, plivalo i umiralo u vodi toga vrućeg popodneva i samo je malo njih jedva vidjelo jedan drugoga. Nosila ih je morska struja kovitlajući ih kao kakve stvari, a oni su se držali u grupama po deset i više zajedno i pomagali jedan drugome sve dok i posljednji ne bi umro.

U svoj ovoj nesreći zbio se još jedan neobičan događaj. Uslijed torpediranja u strojarnici je sva izolacija od pluta bila rastrgana, i valovi su nosili masu komadića pluta prema ljudima. U sve većem mraku pluto je izgledalo crno, i netko je očajnički zavikao: »Moj bože, drugovi, dolazi ulje!« Ljudi su užasnuti čekali da ovaj sloj dođe do njih, sve dok se kao

u sretnom preokretu iz neke otrcale melodrame nije otkrilo što je to zapravo. Ljudi su odahnuli, ali im je pluto ulazilo u oči, u usta i kosu i dosađivalo satima i satima. Gutali su te komadiće a to ih je sililo na povraćanje i tako se pluto pretvorilo u očajnu muku.

Konačno su uspjeli urediti i uspraviti i treći čamac za spasavanje. U nj su najprije smješteni ljudi koji su bili ranjeni u ranijim potapljanjima a koji su se ovim brodom vraćali kući. Čamac je neko vrijeme stajao mirno dok su se ljudi smještali i prebrojavali. Izzi je još vidio kad su jednog čovjeka podignuli iz čamca i polako spustili u vodu. Taj je uspio da bar nekoliko minuta prije smrti bude u sigurnosti. Mnogo je ranjenih plivalo i nitko im nije mogao pomoći, a mnogi koji su se tek oporavili od bolesti i operacija jecali su i vikali, boreći se s morskim valovima. I tada je i treći čamac, također pretrpan, otplovio.

Jensen se udaljio od Izzija i pošao prema jednoj olupini koja mu se činila sigurnijom a Izzi je instinktivno ostao s Maddoxom. Kasnije su on i Maddox naišli na veću bambusovu splav za koju su se držala dva čovjeka bez pojasa za spasavanje. Nisu znali plivati pa su bili potpuno uplašeni. Joudy, Satterwhite i Autripp, članovi iste topničke čete opazili su veliku splav i svi su se uspeli na nju. Tu su im se pridružila još dva holandska mornara. Ljudi su očajnički pokušavali da skupe što više olupina i povežu ih zajedno, kako bi bili što sigurniji u noći koja se približavala. Ona dva čovjeka nisu se usudila ni maknuti sa svojih mjesta na maloj splavi, jer kad bi pali u vodu to bi za njih bila smrt. Od jednoga od njih Izzi je pozajmio nož s dugim jednostranim sječivom, da bi odrezao konopce sa nekoliko malih splavi i pokušao njima privezati nekoliko splavi zajedno. Poslije je nož zadržao.

»Spuštala se tama,« pričao je Izzi, »i čuli smo dozivanje i viku.« Jedan drug vikaše: »Ja sam ovdje«, a drugi mu odgovaraše: »Ne mogu te pronaći.« Nije mi bilo ni hladno, ni prevruće, nebo se crvenilo, valovi su nas dizali visoko i mogli smo vidjeti kako sunce zalazi na horizontu.«

Nekoliko loše povezanih komada preostalih od brodoloma, kao što su bile slabe bambusove splavi i nespretni po-

klopci koje su ljudi skupili stalno su se razdvajali i ljudi su ih neprestano morali skupljati. Većina je imala pojase za spasavanje, a neki su, kao što je to učinio i Izzi, bacili i svoje cipele i hlače. Mnogi su bili uzbuđeni od eksplozije i skakanja u vodu, i svi su se dovoljno nagutali slane vode u nemirnom moru. Pojasi za spasavanje postali su tvrdi i nelagodni, a oštri su i kratki valovi s vremena na vrijeme udarali pojasom u leđa ili u lice i zadavali ljudima oštru bol uza sav ostali strah i iscrpljenost.

»Svaki puta, kada bi naletio val, činilo se«, pričao je Izzi, »da je nekoga nestalo«. Možda je otišao da traži bolje mjesto ili je bio umoran i miran, ili je upravo zaspao. Mogli ste čuti drugove kako zovu u pomoć, kako viču da ih napadaju morski pasi, a ništa niste mogli učiniti. Tada su možda zašutjeli ili ih više niste čuli, ili je netko iznenada prestao da vrišti i vi ste znali da mu se sigurno nešto dogodilo.

Uskoro smo ostali na okupu samo ja, Joudy, Satterwhite, Autripp, ona dva čovjeka koja su ležala na splavi i naš topnički oficir Maddox. Borili smo se u vodi obješeni o veliki bambusov splav. Naši pojasi za spasavanje postali su teški, premda je bilo predvidjeno da izdrže sedamdeset i dva sata.

»I tada su mi se, oko ponoći, počele događati čudnovate stvari«.

III. GLAVA

Oko ponoći Izzi i još neki koji su bili s njim pali su u neki naročiti delirij sličan divljem ognju ili Loreleiu, nekoj vrsti fantazije radosti u kojoj su mnogi od onih što su bili s Izzijem, a vjerojatno i mnogi koji su kroz stoljeća doživljavali brodolome, našli smrt.

»Nagutao sam se mnogo slane vode pa sam pokušao da to više ne činim«, pričao je Izzi, ali su se tada iznenada stvari oko mene počele mijenjati. Držao sam se za splav i pogledao sam u lijevo preko nje — tamo se nalazila stijena, prava stijena, kamena stijena. Čuo sam kako voda udara o nju. Znao sam, ako je tamo stijena, da iza nje mora sigurno biti zemlja, pa sam pokušao da plivam prema njoj.

»Joudy je pustio splav i povukao me natrag, a ja sam se opet uhvatio i držao neko vrijeme dok me je struja nosila. Nakon pola sata opet sam pogledao u lijevo — još uvijek je tamo stajala stijena, a iza nje su se dizali veliki tornjevi slični stupovima za struju visoke napetosti. Tada sam znao da u blizini mora biti civilizirani svijet, pa sam opet krenuo prema stjeni a Joudy me ponovo vukao natrag, iako sam mogao čuti kako voda udara o stijenu i znao sam da je ona uistinu tamo.

»Zaista je bila tamo. Vidio sam stijenu, vidio sam valove kako se razbijaju o nju i kako se vraćaju. A svaki put kad sam pokušao plivati prema njoj Joudy me je vratio natrag.«

Zatim je Izzi počeo misliti o Coca-Coli i pričati o tome. Upravo je osjećao kako mu to piće silazi niz grlo. »Mislio sam da se nalazim na motornom čamcu koji juri brzinom od jedne milje na minutu, tako je bila velika brzina. Nasuprot meni sjedio je vozač čamca. Upitah ga kuda me to vozi.

Ništa nije odgovorio ali je vozio sve dalje na otvoreno. Vrlo brzo sam se dosjetio kamo idemo: išli smo u noćni klub s druge strane jezera.

»I zvijezde su bile velike i bliske, izgledale su kao svijetla na brodu, a zasljepljivale su kao ogromni brodski reflektori. Bio sam uvjeren, da su oko nas brodovi. Tada osjetih neki miris, primjetih u svojoj blizini veliku rupu i vidjeh drugove kako ulaze u nju po cigarete. Dobro sam osjećao miris cigarete, pa rekoh Joudyu: »Joudy, idem dolje da popušim, tamo dolje odakle dolaze svi ovi đavoli koji puše.« Joudy me povuče natrag na splav.

Joudy — Rmile Joudy iz Lawrence, država Massachusetts — spasio je svojem prijatelju život nekoliko puta te noći. On je kasnije umro, iscrpljen, slab i sam.

Izzi je opet vidio stijenu, a iza nje su se uzdizali visoki električni stupovi, upravo onakvi kakvi su prolazili kroz šumu iza njegove kuće u South Barre. Sada je iza stijene bio i restaurant obojen bijelom bojom, sličan onima u kojima su se uglavnom prodavali hamburgeri, paštete, uštipci i kava. Izzi je vidio svoje drugove kako ulaze i izlaze iz restauranta, pred kojim se s vremena na vrijeme zaustavljao kamion. Vozač bi izašao iz kamiona, ušao unutra i sjeo za stol. Izzi je htio kave pa je pošao da je uzme kod pulta. Joudy ga povuče natrag. »Ne možeš sada ići tamo«, reče mu. »Moraš ostati ovdje. Takvo je naređenje. Otići ćemo tamo ujutro.« Kad je pogledao unatrag, Izzi je vidio kako iz mora izlazi brodska krma koja se jasno ocrtavala u vedroj, zvjezdanoj tropskoj noći. Zadnja polovica broda izašla je iz vode i stajala potpuno vodoravno. Vidio je ljude kako hodaju po brodu, kako vuku stepenice na palubu, a zatim ugleda kuhara kako im dijeli slaninu i jaja.

»Mišljah da smo mi neka izvidnica i nalazimo se u vodi da izvršimo neki posao. Ostale prijatelje vidio sam kako tamo hodaju i nešto jedu. Vidio sam kruh na stolu u menzi, i kuhara, i konobara kako nose jelo, i prijatelje kako ulaze i sjedaju za stolove.

Zvao sam Maddoxa, svog topničkog oficira, koji se još uvijek držao za splav, i pitao ga zašto svi mi ne možemo poći na brod da nešto pojedemo, popušimo cigaretu, promijenimo

odijela pa da se opet vratimo ovamo. Odgovorio je da, prema njegovu mišljenju, ne možemo ići, a ja ga tada upitah za svoju šalicu kave. Zar ne bi neki konobar mogao donijeti kavu ovamo kao što to radi kad smo na straži za hladne noći. Maddox odgovori: »Sutra ujutro, Izzi, svi ćemo dobiti kavu i jaja.« Nisam razumio zašto ne možemo poći na brod, da se malo odmorimo i onda se ujutro vratimo da svršimo posao. Joudy me je čvrsto držao uz splav, uhvativši me za vrh moga pojasa za spasavanje i svaki put kada sam pokušao da odem povukao me natrag.«

Čitave je noći Izzi vidio stijenu, jurio u motornom čamcu, tražio da ide na brod da bi popio kavu. Nije on jedini trpio od halucinacija. Albert Satterwhite, momak iz Sjeverne Caroline koji je nekad prodavao duhan, patio je od prividjenja koja su se bazirala na čestom posjećivanju kinematografa.

»Satterwhite je govorio«, pričao je Izzi, »o planini. Valovi su zbilja izazivali iluziju da je negdje u blizini planina. Govorio je: »Dođite, idemo preko planine, znam da se tamo nalaze neki njemački špijuni, ali ja ih vrlo dobro poznam i oni će nas dobro dočekati. Dobit ćemo tamo mnogo da jedemo, sve je već uređeno«. Uvjerio je Autrippa da ima zaista nešto iza planine, i obojica su htjela poći.

»Vikao sam na Saterwhitea i Autrippa da su ludi. To je Satterwhitea razbjesnilo, izgrdio me, i onda su on i Autripp otplivali od splavi.«

Izzi je govorio Joudyu o Coca-Coli, o stijeni, o motornom čamcu, o električnim žicama, o restaurantu i brodu. Joudy, koji je Izzija čvrsto držao za njegov pojas za spasavanje, odgovarao je s vremena na vrijeme: »Ostani s nama, sutra ćemo imati sve što želimo.« Zatim je Izzi čuo kako netko viče: »Izravnaj!« Vjerojatno je to neki čovjek vikao nekome na splavi, ali za Izzija je to bio nadnaravan, autoritativan glas. Nije mogao razumjeti što taj glas znači i što mora učiniti kad ga ovaj čovjek zove da nešto uravnoteži. Zatim je vidio čovjeka kako upisuje brojeve u knjige. Bio je zbunjen.

»Ovakve stvari događale su se čitavu noć. Stijene, pa opet električne žice, pa opet restaurant s hamburgerima, pa opet brod, pa opet onaj čovjek koji je u svoju knjigu pisao brojke u dvije beskrajno dugačke kolone. Katkada je još po-

netko vidio brod, ili je neki prijatelj tražio kavu i maslac. S vremena na vrijeme netko bi udario o mene a zatim se primirio. Izašao je mladi mjesec, fosforescencija mora činila se poput zvijezda u vodi, a zvijezde na nebu, svaka druge boje svijetlile su upravo na nas, kao neki ogromni mlazovi svjetlosti. Sve se to zbivalo u toku čitave noći. Tek sam se u praskozorje osvijestio i bio potpuno normalan.«

Međutim, ludilo još nije napustilo ljude, koje je obmanjivala tama u burnoj tropskoj noći. Malo prije svitanja pala je jedna zvijezda kao kad brod ispaljuje salvu. Ljudi povikaše da je došao brod koji će nas spasiti. U blizini je nekoliko ljudi buncalo, i njihovo je jecanje dopunjavalo demonske, fantastične doživljaje u noći.

»Upravo prije samog svitanja,« priča Izzi, »naletjeli smo na drugog topničkog oficira, zastavnika Fawksa, koji je bio torpediran u Crvenom moru i putovao kući našim brodom. Sjedio je na jednom brodskom poklopcu koji je zajašio kao konja. U ruci je držao bambusov štap i čvrsto se prihvatio uz našu bambusovu splav. Kad bismo se počeli razdvajati jedan od nas dohvatio bi štap i privukao njega k nama ili bi on privukao nas. Nisam zapravo znao tko je koga vukao.

»Tada su se pojavili morski psi. Fawks je motrio na njih, i kad bi se neki od njih približio on bi ga štapom udario po glavi i otjerao. Govorio bi: »Pazite, dolazi jedan. Pazite!« I onda bi ga udario. Morski psi su se malo udaljavali pa se opet vraćali, a Fawks ih je udarao štapom i tjerao.

»Cijeli dan je bilo veoma toplo. Bilo je oblačno, ali svakih nekoliko minuta pojavilo bi se sunce i pržilo nas. Bio sam gladan kao pas, pospan i žedan, a svuda oko nas plivalo je pluto i razne olupine, dok su se ljudi držali za komade drva. Nastojali smo da uhvatimo neke olupine, ali su ih valovi udaljavali od nas. Svega smo jedamput vidjeli pticu. Tako nam je prošao čitav dan. Bili smo strašno umorni, i bilo je teško držati se uz bambusovu splav. Drugovi na splavi nisu htjeli sići premda smo ih neprestano molili neka siđu i drže se neko vrijeme uz splav da i mi malo otpočinemo. Bili su tvrdi.

»Opet je došla noć. Mjesec je bio visoko, oštri su valovi nalijetali na nas, gutali smo slanu vodu i povraćali. I ova noć

je prošla. Drijemao sam, a kad sam se probudio još uvijek sam se držao uz splav. Pojas za spasavanje otvrdnuo je na rubovima i usjekao mi se oko struka.«

Ovih nekoliko ljudi proživjelo je jedan dan i dvije noći u vodi, i samo su ih pojasi za spasavanje i slabo pridržavanje uz laganu splav sačuvali na životu. Ti ljudi, kojima su samo glave virile iznad vode a ruke trnule od umora, ostali su na neki način živi, a bespomoćni i nesposobni da vide dalje od nekoliko metara, dok su valovi neprestano prelazili preko njih.

Nešto prije svitanja poslije druge noći i zastavnik Maddox je podlegao halucinacijama. Naročito lijepim opisivanjem, vjerojatno jer je bio iskusan govornik i učitelj govorništva, nagovorio je ljude da pođu s njim.

»Maddox, moj topnički oficir«, prisjeća se Izzi, »rekao je da je primijetio u moru neki sanduk s pivom. Sve što je trebalo učiniti bilo je da nađemo baš taj sanduk i da ga izvučemo. Imat ćemo tri ili četiri kutije piva. I tako smo Lave, Joudy, Maddox i ja svaki zasebice ostavili bambusovu splav i pošli u potragu za pivom. Plivao sam unaokolo, gotovo sam neprestano povraćao i nastojao da pronađem taj sanduk s pivom, iako sam svakog časa mogao potonuti.

»Opet je došao dan i ja sam ponovo vidio stijenu i stupove za struju visoke napetosti. Tada sam čuo vrisak: »U pomoć, u pomoć! Ja sam ne mogu to učiniti!« Opazio sam mornara koji pokušava da se uhvati za splav. Bio je iz druge grupe, jedan od torpediranih drugova koji je putovao kući našim brodom. Izzi mu reče neka se sabere, i tako se nekako uhvatio za onu splav koju je Izzi napustio da bi pronašao pivo. Joudy se također vratio. Na njoj su još ležala ona dva čovjeka; zastavnik Fawks je jašio na svojem poklopcu držeći se uz splav zajedno sa još jednim članom iz Izzijeve čete, a njima se pridružio i sobar Kacevitch. Maddox i Lave su otišli. Usprkos svemu, i na neki neobičan način, u moru je još uvijek poslije odlaska čamaca za spasavanje plivalo nešto oko tri stotine ljudi. Držali su se u grupama i bili su igračka nekih čudnih kapricioznih morskih struja.

»I tako smo se opet našli, držeći se čvrsto uz splav«, nastavio je Izzi. »Kacevitch je bio vrlo slab i neprestano je

govorio: »Ja idem natrag svome ocu. Kupio sam jednu knjigu za njega i ne mogu pustiti, da ona potone. Zato moram natrag svom ocu.« Nismo vidjeli nikakvu knjigu. Joudy i ja smjestili smo Kacevitcha između sebe i pokušali da mu pomognemo. Zamolili smo jednog čovjeka na splavi da siđe i da se drži za splav kako bi mogli popeti Kacevitcha da se odmori, ali on nije htio sići.«

Tada Izzi spazi tešku drvenu splav i na njoj četiri čovjeka. Mnoge ovakve splavi bačene su s broda prije nego što se zaustavio iza prvog torpeda, i tako su bile izgubljene za ljude.

»Pomislio sam da se na njoj nalazi Lorenz, radiotelegrafist«, pričao je Izzi, »pa rekoh Joudyu da ću otplivati do nje i zamoliti ih da dođu ovamo i pomognu Kacevitchu. Krenuo sam. Činilo mi se da taj put traje čitavu godinu. Ispočetka sam plivao ravno prema splavi, ali sam sada vidio da je ne ću dostići, jer se ona kretala. Zaplivao sam tako da joj dođem u susret, nadajući se da će je struja ponijeti prema meni. Svuda naokolo bili su morski psi, boljele su me noge, moj pojas za spasavanje bio je težak i tvrd i zadavao mi je bol. Mislio sam da nikad ne ću stići do splavi«.

Splav je konačno stigla na mjesto gdje se u vodi praćakao Izzi, već gotovo potpuno iscrpljen. Jedan mu je čovjek dobacio štap da mu pomogne, ali je on sam uspuzao na splav i svalio se na nju. Na splavi su se nalazili zastavnik Maddox, George Beezley, američki mornar, Cornelius van der Slot, podmazivač strojeva na brodu i Nicko Hoogendam. Beezley i Hoogendam bili su već jedamput torpedirani i sada su bili putnici na brodu.

Izzi je sa ova četiri čovjeka proživio mjesece na splavi. Objasnio mu je težak položaj ljudi na bambusovoj splavi, i oni su nekoliko sati pokušavali da potjeraju nezgrapnu, kvadratnu splav prema bambusovom kvadratu, ali ih je struja tjerala sve dalje. Uskoro su ljudi, koje je Izzi ostavio s namjerom da ih spasi, nestali s vidika, a među njima i Emile Joudy koji je nekoliko puta spasio Izziju život, i zastavnik Fawks koji je veselo jašio poklopac kao konja i služio se bambusovim štapom kao kopljem da otjera morske pse od ljudi koji su se očajnički držali za bambusov okvir.

IV. GLAVA

Jedini čovjek na splavi kojega je Izzi poznavao bio je zastavnik Maddox, njegov topnički oficir. Izzi se upoznao i sa van der Slotom, jer su zajedno putovali u Egipat i jedan dio puta natrag. Viđao je Beezleya i Hoogendama na palubi broda, ali nije znao kako se zovu. Posebno je zapamtio Hoogendama jer je holandski momak jedne noći kad je Izzi bio na straži kod glavnog ulaza pokušao da dođe na brod s bocom piva. Izzi ga nije pustio, a Hoogendam je zbog toga upravo pobjesnio. Svi oni zajedno predstavljali su vrlo neujednačen kvintet. Maddox je bio nježan čovjek, gotovo potpun intelektualac; Izzi je bio žilav, inteligentan, neke vrsti atleta; Beezley bijaše surov i ogroman mornar iz Hannibala, država Missouri, galamdžija; van der Slot bijaše iskusan mornar od trideset i sedam godina, a Hoogendam sedamnaestgodišnji holandski momak koji je pobjegao pred nacistima. Od svoje trinaeste godine bio je ribar, a nedavno je postao mornar trgovačke mornarice.

Ispočetka nisu ništa govorili. Kod nekih je čak, činilo se, postojao tračak nezadovoljstva, jer je sada hrana i prostor splavi trebalo da dijeli njih pet umjesto četiri.

Kad je postalo sasvim jasno da ne mogu pomoći nikome od ljudi s kojima je Izzi proboravio gotovo tri dana u vodi. Izzi i Maddox su nekoliko trenutaka mirno razgovarali. Maddox, koji se nije sjećao događaja u noći, pitao je Izzija: »Gdje ste vi bili čitave noći?«

Izzija je zaprepastilo to pitanje, jer je bio s Maddoxom sve do jutra. Odgovorio mu: »Pošao sam da pronađem ono pivo, o kojemu ste nam vi govorili.« Maddox se nije mogao sjetiti ničega što se događalo u noći i toga jutra. Popeo se

na splav nekoliko sati prije nego što ih je pronašao Izzi. Ostala trojica bila su na splavi više od jednog dana pa su bili u boljem stanju i od Maddoxa i od Izzija, koji je prvih nekoliko sati proležao u nekom polusnu uslijed velike iscrpljenosti.

Četiri čovjeka odvojila su za Izzija nešto od sljedovanja — tanki komad čokolade, gutljaj mlijeka iz limene kutije, mornarski biskvit i punu čašu vode. Splav je bila sposobna za plovidbu koliko i korito za pranje rublja, ali je bila izdržljiva i dobro opremljena za svrhu kojoj je bila namijenjena. Imala je gotovo oblik kvadrata sa osam prema devet stopa, a izgrađena na dvije željezne traverze i sa dva nepropusna bureta na svakoj strani. Bila je potpuno jednaka s gornje i donje strane, pa bi, bilo kako bačena s broda, pala uvijek na pravu stranu. Na sve četiri strane bile su klupice široke oko dvije stope, a u sredini se nalazila nešto spuštena paluba površine oko pet prema četiri stope. Kroz malen otvor u sredini palube mogla se doseći voda ispod splavi. Nijedan dio splavi nije bio od čvrstog drveta; sve je bilo sagrađeno od uskih letvica. Konstrukcija je bila takva da je voda rijetko prodirala kroz dno, ali često sa strane. Splav je dosta duboko ronila; ljudi su mogli, pruživši ruke kroz letvice na palubi, dodirnuti vodu, a kad je poklopac bio podignut mogli su u vodu spustiti i noge. Hrana i posuda s pitkom vodom bili su smješteni u otvoru i mogli su se doseći i s gornje i s donje strane palube, jer su obje bile potpuno jednake.

Ispitivanjem su otkrili da se na splavi nalaze dva fenjera, od kojih se veći mogao upotrebiti za signalno svjetlo; zatim je tu bio veliki žuti pokrivač od mornarskog platna, neki dijelovi odijela, kutija šibica, sandučić za prvu pomoć sa zavojima, bočica joda, kutija s kirurškim instrumentima, jedne škare; devet limenih kutija s mlijekom, nekoliko paketa tvrdog biskvita, deset galona vode i kilogram čokolade. Čokolada je bila u pločama. Poslije konferencije, kojom je rukovodio Maddox, jedini oficir na splavi, (što je još uvijek važno za ljude), odlučeno je kakvo će biti dnevno sljedovanje za čovjeka; ujutro čaša vode s komadom biskvita; o podne pola čaše vode s malo mlijeka i komadićem

biskvita, i uveče čaša vode, komadić biskvita i komadić čokolade kojim bi jedva mogli napuniti naprstnjak.

Kada je sve to bilo riješeno, Izzi je legao spavati, zgrčivši se na rubu splavi. Njegova iscrpljenost umrtvila je bol i žalost, koju je osjećao zbog toga što je napustio svoje drugove na bambusovoj splavi, ljude s kojima je proživio dva dana i dvije noći, u nevolji koju je nadvladala silna volja i želja za životom. Tu će volju i želju i Laveu, Kacevitchu, zastavniku Fawksu i Joudyu uništiti voda. Izzi je molio ljude na splavi da pokušaju pronaći bambusovu splav. Ispočetka su neki od njih prigovarali, tvrdeći da na njihovoj splavi nema ni prostora ni hrane za druge ljude. Tada su odlučili da će onu drugu splav privezati konopcem za svoju, i petero ljudi, usprkos velikoj iscrpljenosti, pokušavalo je bjesomučno, da se približi onima koji su se objesili o krhku bambusovu splav. Međutim, nisu se mogli ni pomaknuti, i Izzi je znao da su Joudy i Fawks, koji su za vrijeme nekoliko sati više puta spasili njegov život, izgubljeni.

»Odlučili smo da stražarimo neprekidno dan i noć«, — pričao je Izzi. — Danju se moglo stajati svega petnaest do dvadeset minuta, gledajući u vodu i sunce. Noću se stražarilo po jedan do dva sata; nismo imali sat koji bi išao, ali smo zaključili da vrijeme koje je jedan čovjek mogao noću probdjeti iznosi po prilici dva sata. U noći je onaj koji je stražario davao svakog sata signale upaljenim fenjerom, da bi ljudi na brodu, koji bi možda bio negdje u blizini, vidjeli svijetlo.

Ispočetka nam nije bilo tako loše, naročito poslije onih dana koje smo proveli u vodi. Sve nas je sjećalo na vrijeme kad smo bili dječaci i kad smo maštali o tome kako plovimo niz rijeku ili morem, sasvim sami, na splavi. Tako je to nekako izgledalo; bili su prekrasni dani, izvanredni zalazi sunca i noći s bliskim zvijezdama.

Iznad nas letjelo je na stotine ptica, većinom crne boje s bijelim pjegama na glavi, nešto manjih od crvendaća. Nekoliko smo ih dana hranili mrvicama od biskvita i bili uvjereni, da bismo ih mogli uhvatiti. Mislili smo da je u blizini kopno — odakle bi inače dolazile ptice, naročito ove male?

Druge su bile bijele kao mali morski galebovi. Katkada su sjedale na splav, a mi ih nismo uznemirivali. Mislili smo da bi nam se moglo dogoditi neko zlo kad bismo ih ubili i pojeli.« — Izzi nikad nije zaboravio da je čitao »Starog mornara«.

Osim Maddoxa, svi su na splavi bili radnici i jedan se prema drugome odnosio kao i radnici u rudnicima, tvornicama, radionicama i na brodovima. Međusobno su surađivali, pomagali jedan drugome, ali su pokazivali slab interes za prošli život drugoga. Nijedan od njih nije pokušavao da se predstavi drugima. Prošlo je nekoliko dana prije nego što je Izzi doznao imena svih svojih drugova. Imena su, osim toga, prouzrokovala neke neprilike kod ovih ljudi.

»Tako je, na primjer, bilo s imenom van der Slota« — rekao je Izzi. — »Konačno nam je rekao da se zove Cornelius van der Slot. Nismo mogli jednog druga čitavo vrijeme zvati Cornelius. Van der Slot nije tako dobro govorio engleski kao Hoogendam, pa smo rekli Hoogendamu neka upita van der Slota kako da ga zovemo. Momčić je govorio s Corneliusom, pa nam reče neka van der Slota zovemo »Case«, ime koje se u holandskom upotrebljava za Corneliusa.

»Zatim je tu bio momčić. Zvao se Nicko Hoogendam. Nismo ga mogli zvati Nicko, jer je to zvučilo smiješno. Beezley ga je prozvao »Junior«, ali za kratko vrijeme, jer Hoogendam nije volio da ga tako zovemo. Naprosto je sebi uvrtio u glavu da ne voli to ime. Jednog dana upita: »Zašto me uvijek zovete Junior? Zar ja nemam svoje ime?« — Upitali smo ga kako hoće da ga zovemo, a on odgovori: »Nick«. Pri tome je ostalo.

»Nas ostale — Maddoxa, Beezleya i mene — zvali su krsnim imenom. Mene su uvijek i prije zvali Izzi. Kad me tkogod upitao za ime, a ja odgovorio »Izzi«, taj bi obično rekao: »Izzi, what?« (Lako, a što; izzi na engleskom znači lako — o. p.), pa sam morao objašnjavati da je Izzi moje krsno ime.«

Prvih nekoliko nedjelja Izzi se uvijek obraćao Maddoxu sa »sire«, navika koje se nije mogao osloboditi u ono kratko vrijeme dok su još držali stražu. Kada su napustili

stražarenje, Izzi mu se obraćao samo sa Maddox, što je zastavniku bilo mnogo prijatnije. Kasnije je zvao Maddoxa »Jimmy«, jer se između njih razvilo lijepo i srdačno prijateljstvo. Van der Slot, Beezley i Hoogendam zvali su Maddoxa neko vrijeme »gospodin Maddox«, ali su kasnije napustili tu formalnost.

Sunce je nemilosrdno žarilo. Izzi je bio tamnoputan, i pod normalnim uvjetima sunce ga nije moglo opržiti. Međutim kako je bio danima u vodi, koža mu je omekšala i izblijedila. Na sebi je imao samo košulju. Van der Slot je imao košulju, mornarske hlače i kratke gaće. Hoogendam je imao košulju, dvoje hlače, čarape i cipele. Beezley je bio obučen u košulju, kratke mornarske hlače. Maddox je obukao samo kratke hlače i košulju.

»Poslijepodneva su bila duga kao godine« — pričao je Izzi. — »Drugovima je iz rana tekla krv. Previjali smo najranjenije dijelove naše kože. Moja koljena i stopala bila su otvorene rane. Kad smo sa svojih rana nakon nekoliko dana skinuli zavoje, ostale su otvorene rane na koži. Stavljali smo jod na najgora mjesta, ali se meni jednog dana jod prosuo, pa je i s njim bilo gotovo. Iz otvorenih rana izlazio je gnoj, koji se stvarao na koljenima i stopalima. Koža nam se neprestano ljuštila, tako da je površina splavi izgledala kao kavez za kokoši. Tako je to trajalo oko mjesec i po dana, sve dok nismo postali neka vrsta sušenog mesa.«

Izzi još uvijek ima velike brazgotine na koljenima i stopalima, na mjestima gdje su bile duboke gnojne rane, prouzrokovane suncem i udarcima o splav. Izzi i van der Slot mnogo su trpjeli od sunčanih opekotina. Beezley i Hoogendam bili su potpuno obučeni i nisu bili tako dugo u vodi kao Maddox i Izzi. Maddox, koji je imao slaba pluća i užasno se bojao vlage, uzeo je ono malo odijela što se našlo na splavi, da bi se što bolje zaštitio. Zbog toga su se neki neprestano uzrujavali, a naročito van der Slot.

»Zatim su tu bile dječakove cipele« — pričao je Izzi. — »Hoogendam je kupio par cipela u Africi i platio za njih sedam dolara. Potpuno su se osušile i škripale kao đavo. Neprestano ih je oblačio, a mi smo mu govorili neka ih baci.

Odgovarao je: »To su dobre cipele, stoje sedam dolara. Moći ću ih obući u New Yorku.« Zatim bi šetao po splavi, stao bi nam na noge, a to nas je tako boljelo da smo urlali od bola. Trebalo je da prođu dva tjedna dok smo uspjeli da mu oduzmemo cipele i bacimo ih u more.«

Splav nije bila izgrađena ni za kakvu udobnost, već jedino za sigurnost. Dosta uzdignute stranice nisu dopuštale da se čovjek ispruži na palubi. Petero ljudi moralo se sporazumjeti kako će se, noću, sklupčiti. Onaj koji je prvi legao, naslonio bi leđa i vrat na jednu, a stopala na drugu ogradu. Kako je čitav prostor bio prekratak, koljena su mu stršila. Drugi je legao u sličnom položaju, okrenut licem prema prvome, i tako redom. Ako se u noći jedan pomakao, sve bi uznemirio. Izzi je mjesecima poslije spasenja spavao skvrčen, nesposoban da se ispruži kad spava.

I tako je petero manje-više međusobno stranih ljudi, koji se prije nisu gotovo poznavali, proživjelo mjesece zajedno na moru. Bilo je teških svađa i dvije smrti. Neobičnim slučajem splav je zahvatila struja koja je tekla u Golfsku struju. Kako je Izziju kasnije pričao dr. Samuel van Valkenburg, poznati geograf na sveučilištu u Clarku, ova sjeverna ekvatorijalna struja donijela bi ih, po svoj prilici, u Europu.

V. GLAVA

Prvih nekoliko tjedana ljudi su mnogo patili od gladi i boli. Premda su van der Slot i Izzi bili najviše ranjeni od sunčanih opekotina, i ostali su mnogo stradali od sličnih rana. Hoogendam je bio ranjen kada je brod torpediran. Nije ni sam pravo znao kako se to dogodilo. Nalazio se na glavnoj palubi i promatrao kako se neki mornari igraju s utezima. Kad je ispaljen prvi torpedo, on je odmah pao u vodu. Imao je veliku i duboku ranu na koljenu. Previjao ju je svakog dana, ali se gnojila. U vrućim danima ljudi sa splavi ronili su u more, a Hoogendamu su savjetovali da to ne čini. Kad je jednog dana ipak uronio, koljeno je počelo zacjeljivati. Sasvim su zaboravili da slana voda obično zacjeljuje otvorene rane.

Prvih nekoliko dana, i usprkos velikim bolima, svi su bili puni nade. Hrana i voda bile su tako racionirane, da su neprestano bili gladni i žedni, naročito prvih dana, ali su ipak održali samodisciplinu, jer su vjerovali u spas. Stražarili su redovito, a svakog dana su zarezom na veslu obilježavali odmicanje vremena.

»Dani su bili čudnovati«, pričao je Izzi. »Jutra su prolazila vrlo brzo, a popodneva su bila duga kao godine. Svi smo čekali večer, da dobijemo svoj komadić čokolade. Jelo nam se činilo veoma obilno i nastojali smo da ga jedemo što dulje, premda smo s njim obično završili za dvije minute.«

Noću su se ljudi pokrivali pokrivačem od jedrenine, koji su dvostruko slagali ispod i preko sebe da bi se tako što bolje osigurali. Onaj koji je posljednji lijegao morao ga je nategnuti, a svaki takav pokret izazvao je otvaranje

gnojnih rana na oslabjelim mišićima i suze u očima. Izzi, Maddox i van der Slot imali su pojase za spasavanje. Izzi i Maddox su svoje rasparali i načinili neku vrstu jastuka od stražnjih i postranih dijelova. Od platna svog pojasa za spasavanje Izzi je uz pomoć van der Slota načinio kratke hlače.

Načinili su skladište za svu opremu i nastojali su da je pažljivo čuvaju. Na splavi je bilo nekoliko štapova, dva vesla, fenjeri i dva noža. Noževi su bili s jednim sječivom. Jednog je Izzi posudio od čovjeka koji se nije mogao pokrenuti na bambusovoj splavi, a drugi je bio Beezleyev. Beezley je bio vrlo ponosan na svoj džepni nož. Govorio je: »Hvala bogu, svakako se isplati čuvati džepni nož. U prvom torpediranju ja sam jedini sačuvao nož. a on sigurno može dobro doći.« Sačuvali su limene kutije od mlijeka, tako da je svaki imao svoju čašu za piće. Izzi je ponio jednu čašu sa splavi, i još je uvijek čuva u svojem domu u South Barre.

Hranu su potrošili 18. studenoga, šesnaest dana poslije torpediranja. Počeli su čeznutljivo gledati ptice koje su letjele iznad njih. Maddox je neprestano tvrdio, da će im se dogoditi nesreća ako uhvate koju pticu. »Čekajte do sutra«, govorio bi svakome tko bi sa glađu u očima pričao o pernatoj životinji. Ova naročita Maddoxova odvratnost bila je vjerojatno uzrokom da je izvršio podvig kojmu je u štampi kasnije posvećena velika pažnja.

Morski psi nalazili su se neprestano u blizini splavi. Svaki dan je, redom, svaki od drugova proboravio kratko vrijeme u vodi, privezan konopcem koji su drugi držali i pri tom pažljivo motrili na morske pse, kad bi vidjeli brzoga sivca gdje dolazi, izvukli bi svoga druga na splav. Vrlo često je morski pas produžio put ispod splavi i izašao na drugoj strani. Maddox je načinio laso od konopaca, spustio zamku u vodu i nastojao da na taj način uhvati morskog psa.

»Čekali smo na nj nekoliko sati. Rekao sam Maddoxu, da na ovaj način ne će uhvatiti psa. Pustili smo noge preko ograde splavi, pas je došao, i Maddox ga je uhvatio lasom. Nisam imao namjeru da upotrebljavam svoja stopala kao mamac, ali se to sasvim slučajno dogodilo.

»Bilo je pravo čudo kako smo uhvatili psa. Bio je dosta velik, dugačak najmanje tri stope. Maddox je čvrsto stegnuo konopac oko njegovih peraja. Sva petorica smo imali posla da ga podignemo na splav. Bojali smo se da nekoga od nas ne ugrize, pa smo mu širi dio vesla gurnuli u usta. Bacao se i tukao, i nismo ga mogli doseći nožem. Leđa su mu bila poput stijene. Konačno smo uspjeli da ga okrenemo na leđa i svršili smo s njim udarivši ga nožem na mjestu gdje se nalazio mekani trbuh. Kad smo mu izvadili iz usta veslo bilo je pregrizeno.

»Moj topnički oficir tada reče: »Ja sam uhvatio psa, kako bi bilo, da mi dadete njegovo srce?« Pristali smo, izvadili srce i dali mu ga. Srce je kucalo još nekoliko minuta nakon što je bilo izvađeno. Čekali smo da prestane kucati prije nego ga rasiječemo. Uzeli smo jetra, jer smo negdje čuli da su ona dobra. Nisu izgledala naročito — bila su sasvim siva sa crvenim prugama. Nismo znali da li da ih jedemo ili ne, ali smo ih konačno prerezali; neko bijelo meso u njima poput mišića, bilo je dobro, tvrdo ali sasvim tečno. Maddox je dugo držao srce. Pričao je da je negdje čitao kako je jedan čovjek jeo srce dok je još kucalo.

»Zatim smo odsjekli dva velika komada mesa sa postranih dijelova trupa i stavili ih u staro spremište za hranu do drugoga dana. Slijedećeg dana smo pogledali meso. Bilo je tamno crvene boje i zaudaralo je kao stara i trula svinjetina. Bacili smo ga u more.

»To nije bilo jedino razočaranje toga dana. Zastavnik Maddox je od sviju nas na splavi najteže podnosio stanje u kojem smo se nalazili. Neprestano je promatrao horizont, a s vremena na vrijeme zgrabio bi rukama rubove splavi kao čovjek koji čeka zakašnjeli telefonski poziv. Kvarenje jela toga dana još je povećalo njegovu nestrpljivost.

Sjedio je na rubu splavi, ogrnut žutim odijelom, i ritmički udarao rukom po rubu. Iznenada je ustao, zurio na horizont više od minute, okrenuo se prema drugima i upitao: »Jesam li ja lud drugovi? Mislim, da se nešto vidi!«

Svi su se skupili oko njega. U daljini se vidjela mrlja, brod. Maddox je mahao žutim odijelom. Kad se umorio drugi ga je zamijenio, a kad se i ovaj umorio treći je stao

na njegovo mjesto i mahao kaputom. Na splavi su imali nekoliko baklji i, premda je bio dan, zapalili su ih nadajući se da će dim i čudan crveni plamen privući pažnju straže na brodu.

»Činilo se da se okreće i dolazi prema nama«, pričao je Izzi. »Drugovi su mahali zastavom, umorili se, sjeli i počeli plakati. Bili smo sigurni da se brod okrenuo, ali i mi smo mogli okrenuti a da to nismo ni primijetili. Brod je odlazio sve dalje i dalje. Vidjeli smo da je to veliki teretni brod. Zatim je nestao.

»To nije na nas tako teško djelovalo, jer smo sad znali da se nalazimo na pomorskom putu. Možda brod ima radio pa će doći avion da nas uzme. Osjećali smo se dobro, molili smo i pričali kako bi bilo da nas je brod pokupio — već bismo se okupali u toploj vodi i bili bismo potpuno obučeni.«

»Ljudi su s velikom nadom do noći promatrali more i nebo, a kad su se te noći zgrčili na prostoru manjem od jednog kreveta pričali su kako će uskoro biti u New Yorku.

Slijedećeg dana svi su držali stražu. Nalazili su se na splavi tri nedjelje; već dva dana nisu imali hrane, a prije toga su sasvim malo jeli. Bili su vrlo slabi, ali su živahnuli od nade koja im nije dala mirovati. »Pred samo veče Maddox je opet vidio mrlju. I to je bio brod. Upalili smo baklje i mahali holandskom zastavom. »Budi pažljiv, budi pažljiv, nemoj se uzbuđivati«, govorili smo jedan drugome. Ovaj brod nije bio tako blizu kao onaj prvi, ali smo mogli vidjeti šest velikih sanduka na njegovoj palubi i jedan dio broda obojen crvenom bojom.

»Kao i prvi, i ovaj brod je zakrenuo desno i polako nestao, a mi smo sjeli na splav i plakali. Bili smo razočarani. Kako su nas mogli mimoići? pitali smo se. Da su imali dobru stražu sigurno bi nas vidjeli. Kakva je đavolska posada na tom brodu?«

»Jedan od drugova primijeti: »Možda su mislili da smo podmornice.« Odgovorili smo mu: »Kako, dođavola, može ovo izgledati kao podmornica?«

Razočaranje je izazvalo srdžbu, a srdžba je pojačala osjećaj razočaranja. Voda duboka, a hrane nema. Već su

tri nedjelje boravili na tvrdoj, katranom premazanoj splavi izrađenoj od letvica. Njeni su oštri rubovi sjekli i ranjavali kosti koje su se sve više isticale kod ovih omršavljelih ljudi.

Sutradan poslije razočaranja s drugim brodom počeli su razgovarati o Danu zahvalnosti koji se idućeg dana slavio. »Govorili smo o Danu zahvalnosti u Sjedinjenim Državama«, pričao je Izzi. »Uoči toga dana molili smo da bar padne kiša ili da nađemo nešto za jelo.«

»Na Dan zahvalnosti nismo mogli a da ne mislimo na njega«. U podne smo pričali o tome kako sada u Sjedinjenim Državama sjede oko stolova s puranima i voćem. Zatim smo, oko dva sata poslije podne pričali kako su ljudi u Sjedinjenim Državama upravo završili s objedom i sjede sasvim siti, puše i razgovaraju.

»Tada je u blizinu splavi doletjela velika ptica. Ja sam je prvi primijetio. Pokušao sam je uhvatiti, ali nisam uspio. Spustila se u vodu nedaleko nas. Hoogendam je htio za njom plivati. Bojali smo se da će ga progutati morski pas, ali je on ostao uporan. On je ipak skočio, uhvatio pticu i pao s njom u more nedaleko splavi. Kreštala je, ali smo je sada imali. Koprcala se u rukama Hoogendama, a mi smo i njega i pticu izvukli na splav.

»Bila je to neka smeđa ptica veličine pileta. Prelomili smo joj vrat, očupali perje i podijelili je u pet dijelova. Nikad nismo jeli ukusniju pticu. I to je bilo na sam Dan zahvalnosti. Maddox reče: »Bog je još uvijek s nama.« Ptica je imala crveno meso, slično piletini, a bilo je izvanrednog ukusa. Iza toga smo se osjećali mnogo bolje.

»Kasnije smo češće uhvatili koju pticu, ali ni jedna nije bila velika kao ova. Mnoge su po čitav dan lovile ribe; pred noć su se umorile i katkada ostajale u vodi poput pataka, a katkada su čak i ispuštale glasove »gak, gak«, kao prave patke. Ponekad bi koja noću sjela na naš platneni pokrivač. Drug koji bi bio najbliže prošaptao bi: »Ovdje je ptica«. Izvukao bi se ispod pokrivača, puzao preko ostalih, izašao, i obično je uhvatio. U jednoj noći uhvatili bismo najviše dvije ptice, a u svemu smo ih na taj način uhvatili dvadeset i pet. Bile su obično malene poput vrabaca, a

svaku smo dijelili u pet dijelova, tako da bi svaki od nas dobio komadić od nekoliko grama.

»Kad smo pticu uhvatili noću, sačuvali smo je za doručak, a ako je to bilo danju obično smo je odmah razdijelili i pojeli.«

Ptičju utrobu upotrebljavali su za ribolov. Objesili bi crijeva niz ogradu splavi sve dok riba ne bi uhvatila jedan kraj a onda bi povukli, i riba je bila na splavi. Većinom nije bila veća od srdelice. Jednog su dana Izzi i Hoogendam na ovaj način uhvatili gotovo osamdeset ribica. Katkada bi morski psi natjerali pod splav čitave gomile malih riba, pa bi ih ljudi hvatali rukama između daščica na podu.

»Ja i oba Holanđana«, pričao je Izzi, »jeli smo čitave ribe, zajedno s kostima; Beezley i moj topnički oficir nisu htjeli kosti, pa su ih davali nama, a mi smo iz žvakali čitave noći. To je bila moja zamisao: našao sam da je vrlo dobro žvakati kosti noću kad se ne može spavati; stvaralo se mnogo pljuvačke. Bilo je to slično kikirikiju ili bademima koje vam poslužuju uz pivo.«

VI. GLAVA

Dani su prolazili. Ljudi su se već tako dugo nalazili na moru, da im se vremensko mjerenje njihove pustolovine nije činilo važnim. Izzi bi govorio o nekim događajima koji su se zbili »nekoliko tjedana prije nego što su nas pokupili«, ili »mjesec i po dana otkako smo bili na splavi.« Nešto slično kao Izzi i njegovi drugovi doživjela su dva engleska dječaka, Tapscott i Widdicombe koji su u velikom čamcu proboravili sedamdeset i tri dana, a mislili su da su u njemu pedeset dana. Kad su Izzi i njegovi preostali drugovi spašeni, pokazalo se, začudo, da su gotovo točno računali vrijeme.

Katkada su ljudi razgovarali, ali su veći dio vremena šuteći sjedili i gledali u vrh splavi ili daleko na more. Izzi je pričao da u južnom Atlantiku ima mnogo stvari koje zadivljuju. »Ponekad smo vidjeli borbu nekih velikih riba, koje izgledaju kao oklopnici. Gdjekada su se i morski psi borili s oklopnicima, i to je bilo izvanredno zanimljivo promatrati. Jedamput je neka velika plava riba skočila dvadeset stopa iznad vode.

»Nikad ne ću zaboraviti kako je jedna ptica dugo plivala na komadiću pluta zajedno s nama. Ova ptica, velika kao plava kreštalica, spustila se na pluto drugog tjedna nakon torpediranja broda, i pratila nas nekoliko dana. Pluto se dizalo i spuštalo na valovima, a ptica zajedno s njim. Morski pas ju je opazio i slijedio je jureći na leđima, otvorenih ustiju. Ptica je zalepršala svega nekoliko stopa ispred njega, a kada se pas izgubio sjela je opet na

pluto. Dugo sam je promatrao. To je bilo vrlo zanimljivo. Da se približila splavi zgrabili bismo je mi umjesto morskog psa«.

»Zalasci i izlasci sunca bili su najljepši koje smo ikada vidjeli, crveni, purpurni, u svim bojama koje se mogu zamisliti. Nikad se nisam umorio promatrajući ove zalaske, iako su oni navještali noć i hladnoću. Noću su se na sve strane oko nas pojavljivale fosforescentne ribe koje su stvarale svjetlonosne pruge i bljeskove. Jednom sam tako na brodu stajao na straži, pa kad sam vidio ove bljeskove u vodi uznemirio sam se i pozvao svog oficira. Bio je u salonu gdje je kao i obično, jeo i razgovarao s komesarom i kineskim liječnikom, i kako nije odmah došao, pozvao sam ga ponovno: »Pogledajte ova svijetla, sire«, rekao sam mu. »Ah, to je fosfor«, odgovorio je. Nikad mi se zbog toga nije narugao, ali da su o tome čuli drugi mornari oni bi mi se vjerojatno rugali do besvijesti.«

Noći su bile pune zvijezda. Izziju se činilo da oni neprestano slijede jednu veliku zvijezdu. Bilo je čudno da nitko na splavi nije znao mnogo o zvijezdama. Maddox je govorio, da će kada izađe na kopno, svakako studirati astronomiju i geografiju.

»Uvijek smo nastojali da se upravljamo prema zapadu ili bar gdje smo mislili da bi mogao biti zapad«, pričao je Izzi, »premda je bilo gotovo nemoguće održati splav u bilo kojem pravcu. Imali smo neke vrste jedro, onaj komadić žutog odijela, i katkada smo ga stavili na štap, ali bi ga moj topnički oficir skinuo da se njime zagrne.

»Mnogo smo se prepirali gdje se nalazimo i kamo plovimo. Jedan je govorio da idemo prema obali Južne Amerike, a drugi da plovimo u pravcu Caribejskih otoka. Ja se obično nisam uplitao. Jedino što sam zaželio bilo je da nas što brže izbave iz mora.«

I tada su, negdje u drugom mjesecu, ušli u kišnu sezonu. Uhvatile su ih oluje i bure, bacale su splav, i ljudi su bili do kože mokri. Sklupčili su se pod jedreninom, žestoko se prepirali tko ima suhlji dio, a svaki pokret jednog stvarao je bol i velike neprijatnosti drugima. Zbog kiše su se još više prepirali na kojem se dijelu svijeta nalaze. Izzi

je tvrdio da to nije naročito zanimljivo. Živio je jedino u nadi da će se spasiti i tješio se je, sa dosta cinizma, da plove natrag prema Africi.

Uistinu, struja ih je nosila u sjeveroistočnom pravcu nekoliko stotina milja, gotovo paralelno s elipsoidnom obalom Južne Amerike. Sasvim je moguće da su prošli kroz vodeni oticaj rijeke Amazone čija slatka voda teče na stotine milja daleko u more. Ako se tako i dogodilo, oni to nisu znali. Nitko od ljudi koji su ikada proboravili na splavi nije ni pokušao da pije morsku vodu. Koliko je god daleko u more ulazila slatka voda Amazone, dr. van Valkenburg je tvrdio Izziju da bi on svakako našao da je ona bljutava i nezdrava.

Vjerojatno je istina, da jedino prirodoslovac može doći do nekih određenih zaključaka, kad vidi u nekom dijelu svijeta ptice. Naravno da do tih zaključaka dolazi jedino na temelju empiričkog načina prosuđivanja. Prirodoslovci, koji na veliko iznose najčudnovatije zgode, pričaju da ove sitne, slabo mišičave ptice, čim dođe proljeće lete po deset hiljada milja i više, da bi se parile. Ptice su kod petorice na splavi neprestano izazivale optimizam. Sitne ptičice s raširenim krilima manje od jedne stope kružile su unaokolo, tražeći mikroskopski sitnu ribu, a Izzi i njegovi prijatelji bili su uvjereni da negdje u blizini može biti kopno. »U jutro su ptice dolazile sa suprotne strane od one gdje je izlazilo sunce«, pričao je Izzi, »i odlazile su sa suncem, pred noć, u istom pravcu odakle su došle. Tada bismo se ubili veslajući u tom pravcu. Bilo je nemoguće veslati na splavi. Jednu nogu položili smo na njen rub, drugu spustili u vodu i veslali kao da smo u čamcu.« Splav sa površinom osam puta devet stopa nije bila ni malo slična čamcu. Male ptice izazivale su neopravdani optimizam zbog razumljivog zaključivanja većine ljudi da mali stvorovi ne mogu učiniti ništa velikog. »Običavali smo jedan drugome reći — nastavio je Izzi: »Ovako male ptice sigurno ne mogu letjeti daleko. Prema tome, mora da je blizu kopno.«

Sa pticama smo imali još doživljaja. Čak i ptica srednje veličine, kad joj skinete perje, postaje vrlo mala. Jedamput smo uhvatili pticu veličine crvendaća, i svaki je dobio

nešto od tog njenog mršavog mesa. Maddox je došao na novu ideju. Imali smo šibice, a kako on nikada nije bio baš oduševljen da jede sirovo meso, odlučio je da ga ispeče. Uzeo je šibice, i svi smo bili silno zainteresirani. Stari van der Slot složio je tako ruke da se šibica ne bi ugasila, a Maddox je zapalio. Ugasila se jedna, zatim još jedna, zapalio je i treću — ta je gorjela, i on ju je držao ispod malog komadića ptice sve dok meso nije pocrnilo. Zatim ga je žvakao. »Kako ti se čini?« — upitali smo ga. »Vrlo dobro« — odgovario je uzimajući sitni komadić vrhom svoga jezika. »Dajte nam da kušamo«, tražili smo ga; mi smo već pojeli svoje sirove komadiće. »Premalo je«, odgovorio je i pojeo sâm. Nikad to nije ponovo učinio a mi nismo kušali »pečeno« meso.

Šibice koje su našli među opskrbom prouzrokovale su vjerojatno najveće razočaranje. Među hranom i vodom u spremištu bila je i jedna nepromočiva kutija šibica. Tu se nalazila i jedna druga nepromočiva kutija s omotom koji je bilo vrlo teško skinuti. »Mislili smo,« pričao je Izzi, »da su u njoj cigarete. Zašto bi inače bile potrebne šibice na splavi? Omot na kutiji bio je načinjen od sitnih daščica, tako da smo mogli samo dva prsta provući u kutiju. Ruke su nam bile vlažne i slabe od vode, pa smo trgali daščice štapovima i svačim što nam je bilo pri ruci. Konačno smo kutiju otvorili, a što smo pronašli? — Baklje. Pretpostavljao sam da će nam baklje biti potrebne, ali smo svi bili veoma zaročarani što nisu bile cigarete.«

U sandučiću za prvu pomoć našli su jedne škare i njih su neko vrijeme upotrebljavali za podrezivanje brada. Sedamnaestogodišnji Hoogendam, koji se vrijeđao na svoju mladost kako to može samo dječak koji radi posao odraslog čovjeka, iznenada je odbacio svoj ponos i postao brijač. Van der Slot je nosio raskošnu bradu na koju bijaše ponosan. Maddox, jedan od sretnih ljudi čija brada raste gusto i zatvoreno bez pogreške, izgledao je najljepše od svih na splavi. Izzi i Beezley imali su zaliske, ali ništa naročite. Izzi je patio od čudne kaprice mladosti. Rasla mu je brada, ali brkovi gotovo nikako. Kako su međutim prolazili mjeseci, ljudi su sve manje pažnje posvećivali bradama i kosi i upotrebljavali su svoju kosu kao jastuk i zaštitu protiv sunca. Jedan od glavnih razloga što se nije više posvećivala tolika pažnja kosi i bradi, bio je i taj što su škare bile potrebne za mnogo važniju stvar nego što je taština. Na splavi je bilo nekoliko štapova koji su bili ostavljeni tamo ako bi ljudi slučajno htjeli od platna načiniti šator. Odlučili su da rastave škare, kako bi njihove dijelove pričvrstili uz štap i upotrebili ih kao ostve za ribe. Ovu, kao i većinu drugih pametnih ideja dao je Maddox. Hoogendam bijaše najbolji lovac ostima. Uhvatio je nekoliko plosnatih riba koje su se približile splavi. »Mladić je bio vraški spretan u lovljenju riba«, pričao je Izzi, »ali nam nikad nije o tome pričao. Nije govorio ni o onom vremenu kad je bio ribar«. Kao što to obično biva, razvilo se na splavi nekoliko diskusija o ribarstvu, ali su ljudi, sasvim ispravno, zaključili da je glavna stvar u vezi s ribama kako da ih uhvate i pojedu.

VII. GLAVA

Ljudi su na splavi mnogo razgovarali o svom prošlom životu, a naročito o tome šta su u naročitim zgodama jeli. Katkada su razgovori imali opisni karakter, ponekad je dolazilo i do prepirke, naročito kad bi netko pričao što će najprije jesti kad se dohvati kopna. Većinom su govorili u pravom lirskom zanosu, opisujući ne samo večere, već i okolnosti koje će ih okruživati, običaje, pa čak i doživljaje uz ta jela.

Beezley je običavao pričati o Missouriju. Bio je iz Hannibala, i činilo se da se tamo žilavi dječaci odgajaju u tradiciji velikih sinova ovoga grada, junaka Mark Twainovih priča — Toma Sawyera i Hucka Finna. Bilo kako bilo, Beezley je pričao o bježanju iz škole, pljačkanju vrtova, sklizanju po guštarama uz Mississippi i krađi čamaca. Katkada je to radio sam, ali je vrlo često bio u društvu čvrstih dječaka svojih godina — dvanaest do trinaest, koliko mu je tada bilo.

Ušli bi u čamac i odveslali na sredinu rijeke, bacili udice i čekali da dođe morska mačka, riba koja nije bila naročito cijenjena na istoku, ali je u ovom slučaju bila najbolja na svijetu. Kada nisu ništa uhvatili, iskrcali bi se Beezley i njegovi prijatelji na obalu i pronašli negdje pile. Skuhali bi ga u loncu zajedno s povrćem i tako imali dobro jelo.

Beezley je o tome pričao kao o uvodu u glavnu stvar. Takav je bio život u Missouriju, i to je bio krasan život. Međutim, ako se jednoga dana iskrcamo na obalu, on će otići u dobar restaurant i naručit će piliće pečene na južni način. Ili, možda će poći u kineski restaurant, recimo u San

Francisku, i naručiti neko kinesko jelo. Beezley je mijenjao svoje želje svakog dana. Kinesko jelo danas, piletina na južni način sutra i t. d.

Van der Slot i Hoogendam su, možda s malo perverznog holandskog humora, pričali o konjskom mesu. Konjsko je meso, govorio je van der Slot Izziju, najbolje jelo, koje čovjek može dobiti u Holandiji. Dobra je govedina, a isto tako ovčetina i svinjetina (van der Slot je govorio o vremenu prije tragičnih dana 1940.), ali konjsko meso je zbilja delikatesa. Izzi je većinu ovih razgovora smatrao neozbiljnim, iako on još i danas vjeruje da van der Slot voli konjsko meso i znatiželjan je da li ga je poslije spasavanja jeo.

Maddox, čovjek sa Srednjeg Zapada, nije ni najmanje poetski opisivao njihovo tradicionalno jelo od mesa i krumpira. Pričao je o »Smörgasboard«. Izzi nije to nikad jeo. »Govorio mi je«, pričao je Izzi, »da se to jelo neprestano dodaje unaokolo; tu su sve vrste riba, i sve vrsti sira, i sve vrsti mesa, na pr. salame, jetrene paštete i može se repetirati doklegod se hoće i natrpati tanjur čime god se želi uz kruh i salatu«.

Izzi je u lijepoj slobodnoj pjesničkoj prozi, sa žustrim talijansko-američkim temperamentom, pričao što bi on uradio. Još se sjećam što je rekao. Bilo je govora kako se prave dobri špageti.

»Dakle, špagete možete praviti s piletinom ili sa svinjskim odrescima«, pričao je Maddoxu. »Kad idete u trgovinu da kupite pet ili šest komadića svinjetine, ne dajte da vam ih tamo isjeckaju u sitne komadiće, već neka vam ih isijeku samo po dužini, ali tako da se komadići drže zajedno, t. j. da ih prerežu samo upola. Ponijet ćete svinjetinu kući i položiti komade jedan na drugi, ali ćete ih prije toga posipati sirom, celerom, lukom, češnjakom, krušnim mrvicama, peršinom i tako ih pritisnuti da ništa od toga ne može ispasti. Zatim ćete sve staviti u tavu i dodati još nekoliko rasječenih rajčica, koje prekrijete mesom, a po želji možete dodati i malo vode. Pustit ćete da sve to polako vrije na vatri, a nakon nekog vremena kušajte pa dodajte soli i papra. Uzmimo da ste vi sa svojom ženom, majkom i ocem,

dakle vas četvero. U tom slučaju potrebne su vam dvije ili tri četvrtine funte rajčica, da tava bude do polovice puna. Ako meso i nakon dva sata ne postane tamno-crveno, lijepo crveno poput krvi, uzet ćete sa police malo soka od rajčice i preliti meso. Tada mora pocrvenjeti od krvi iz mesa i od rajčica. Opet ćete kušati, staviti malo soli, a kada je sve tako učinjeno pomaknite tavu na stranu. Zatim uzmite lonac vode i pola ili čitavu funtu špageta. Kad voda ključa, u lonac se stave špageti, pa se miješaju da se ne slijepe, ali ih ne smijete predugo kuhati, jer će postati mekani i sluzavi. Zatim odlijte vodu od špageta, izvadite meso iz tave i stavite ga na stranu. Špagete ćete staviti u veliku zdjelu i preliti ih sosom od mesa, a ako bude dosta sosa, ostavit ćete ga malo da njime prelijete svinjetinu, koju poslužujete posebno. Isti je postupak i s piletinom«.

Potaknuti Izzijevim opisivanjem, njegovi su prijatelji donijeli odluku do prve večeri kada budu spašeni prirede večeru sa špagetima, a Izzi će u kuhinji dati svoje upute; druge će večeri naći mjesto gdje bi mogli jesti »Smörgasboard«, a večeru će završiti sa »file a la mignon« prema preporuci Maddoxa; treće večeri uzet će piletinu na južni način, ili kinesko jelo, a zatim će s Holanđanima potražiti takva mjesta gdje ima mesa s krumpirom i mnogo kolača s maslacem.

Ovakva odluka, sasvim ozbiljno, donesena je nakon diskusije od nekoliko tjedana, a prethodno se o njoj glasalo.

Izzi je redovito razlikovao razgovor o jelu i želju za jelom. Dugi govori, kao što je bio taj njegov govor o špagetima, odnosili su se na buduća jela i predstavljali su u prvom redu filozofska razmatranja, a razlikovali su se od živih trenutnih želja, koje bi se najbolje mogle izraziti riječima: »Sada bih baš to želio«. Govoreći o svojim trenutnim željama, Beezlej je rekao da bi htio jedan Henry kolač s orasima, lješnjacima i čokoladom. Maddox je želio kolač od čokolade, upravo onakav kakav je spremala njegova mlada žena, i najviše bi volio da ga spreme njene ruke. Hoogendam je želio bilo koju vrst slatkiša. Van der Slot je sanjario o piti od jabuka, ili je katkada dijelio svoje vizije s Izzijem i želio pitu od čokolade. Van der Slot je znao više od jednog

sata pričati o raznim načinima kuhanja koji se primjenjuju u Holandiji. Izzi je želio »Milky May«, specijalne bombone za žvakanje od čokolade i karamele. Svi ovi ljudi, mladi Hoogendam jednako kao i ozbiljni Maddox, bili su veseli i društveni prijatelji i nisu sanjarili o pivu ili viskiju, već o slatkišima.

»Takvi razgovori o jelu su dobri«, rekao je Izzi. »Razgovarate o njemu, mislite o njemu i u ustima vam se stvara slina, a to zaista pomaže.«

Sklapali su čak i oklade o jelu. »Jednog dana sam pričao nekome od njih«, sjećao se Izzi, »o eclairu«. On nije znao što je to »eclaire«. Objasnio sam mu, da je to velik, dugi kolač, na površini sama čokolada, a iznutra sama krema. Nije razumio što mislim pod kremom, pa sam mu objasnio, da je to smjesa od mlijeka i jaja. Momak je poludio za kremom i neprestano o njoj govorio. Tada sam mu pričao o svojim roditeljima kojima sam subotom išao u grad. Dok sam bio dječak, vodili su me u slastičarnicu, gdje sam mogao pojesti dva »eclairsa«. Kad je shvatio o čemu govorim, Hoogendam mi je predložio okladu. Kad budemo u New Yorku, natjecat ćemo se tko može pojesti više »eclairsa«. Tko izgubi, plaća.

»Rekao sam mu, da ćemo, kad budemo u New Yorku, kupiti u slastičarnici neke kolače od smokava. Slastičarski su kolači uvijek svježi. Zatim ćemo prošetati Broddwayem i pojesti ih vani, na ulici. Moj topnički oficir nije potpuno razumio, kakvi su to kolači od smokava, pa sam mu objasnio da ih tamo gdje je on živio, u Lafayette, država Indijana, zovu »Newtons«.

»Nismo mnogo govorili o piću. Samo smo ga jedamput spomenuli, i to tek usput u razgovoru. Jednom sam rekao, da ću, kad dođem kući, u svoj grad, otići u bar svog bratića Martonea i piti redom sva pića koja sam ikada kušao, počevši od vode pa sve do viskija. Međutim to nikad nisam učinio. Ni o djevojkama se nije mnogo govorilo. Mislio sam često na svoje sestre, a moj se oficir sada sjećao svoje žene, ali to nije bilo ono isto kao kad se govori općenito o ženama«.

»Jedino što sam na splavi definitivno odlučio, bilo je da, ako ikad uspijem doći na kopno, nikad ne ću biti bez pločica čokolade«.

Kad je Izzi to ispripovijedao, izvrnuo je sve džepove. U njima nije bilo nijednog bombona. Bio je obučen u tijesan pulover i hlače mornara Sjedinjenih Država. Mliječni bomboni mogu nabubriti i naduti se.

Nikad nisu prestali govoriti o jelu. Pa i kad bi razgovarali o nekom drugom pitanju, njihove su misli bile kod jela. U svim drugim razgovorima bili su samo na pola prisutni. Kad bi šutjeli, obično su razmišljali o jelu u svim njegovim oblicima.

Izzi je navršavao dvadeset godina 3. prosinca 1942. Tjedan dana prije svoga rođendana počeo je o njemu razmišljati. Pričao sam drugovima da nikad nisam na svoj rođendan bio izvan kuće, a sad sam ovdje, na splavi. Uvijek sam dobivao darove i kolače, ljudi su dolazili k nama, otac je nuđao vino i pivo, a mama bi pripremila obilan ručak.

»Sva četiri druga su me opkolila. Srdačno mi čestitali i, položivši mi ruke na ramena, govorili su: »Nemoj se žalostiti Izzi, bit ćemo za tvoj rođendan u New Yorku ili Braziliji, pa ćeš moći kući brzojaviti ili možda čak i telefonirati«.

»Hoće li nas ikad pronaći?«, pitao sam, a oni su mi odgovorili: »Nemoj nikad zaboraviti da brodu treba svega pola sata da se pojavi na horizontu, dođe do nas i pokupi nas«. Uvijek smo govorili da »brodu treba pola sata da prođe preko horizonta i da dođe do nas«. »Kad nas sutra brod spasi, mi ćemo reći brodskom kuharu da je tvoj rođendan i on će ispeći kolač. Ako nas pokupi još danas, reći ćemo mu da ti je sutra rođendan, pa će svakako ispeći kolač«.

»Drugog dana bio je moj rođendan. Nalazili smo se u kišnoj sezoni, bilo je tamno, oblačno, hladno, i počelo je kišiti. Svi smo se šćućurili ispod jedrenine, a ja sam legao sasvim na kraj, tako da sam mogao gledati na more i vidjeti da li brod dolazi. Satovi su prolazili; neprestano smo govorili o mom rođendanu, a kiša je padala i padala. Na moj rođendan je padala najjača kiša otkako smo bili na splavi.

Drugovi su pokušali da me razvesele. Van der Slot reče: »Dobro, pokupit će nas sutra, pa ćemo reći brodskom kuharu da je jučer bio tvoj rođendan«.

»Poslije podne padalo je tako jako, da nisam vidio više od pet stopa ispred sebe. Plakao sam, držeći glavu na kiši, a suze su mi samo tekle iz očiju. Znao sam, ako bi se brod i pojavio, ne bi nas vidio«.

Sutradan iza Izzijeva rođendana zastavnik Maddox je izjavio, da je njegov trideseti rođendan 12. prosinca. »Maddox je obećao van der Slotu«, pričao je Izzi, »da će on, ako nas pokupe 12. prosinca i ako van der Slot puši lulu, kupiti za njega najskuplju lulu koju nađe. Ja sam rekao Hoogendamu, ako nas pokupe toga dana, da ću mu kupiti prsten, a on je meni obećao to isto«.

»Došao je 12. prosinac, a još smo uvijek bili na splavi. Kiša je padala, ne tako jako kao na moj rođendan, ali ipak. Maddox je pričao, da je rođendan uvijek slavio sa svojom obitelji i ženom. Žena bi mu na taj dan poklonila neki dar. Pokušali smo ga razveseliti, ali se osjećao vrlo slabo, dugo je gledao na more i udarao rukama o ogradu splavi kao da nešto čeka.

»Kad smo uporno pokušavali da mu čestitamo, on se malo nasmijao i ispripovijedao kako je prije polaska na more posjetio vračaru, koja mu je rekla da nikad ne će doživjeti svoj trideseti rođendan«. »Kad se vratim«, rekao je, »posjetit ću je i reći ću toj staroj vještici da se prevarila«. Moj topnički oficir bio je vrlo loše volje, pa smo neprestano sjedili kraj njega, udarali ga po ramenu i govorili kako će biti krasno ako nas sutra pokupe. Na kraju smo ga tješili da smo bar dobili vode«.

Kiša je padala čitav prosinac i, premda je vrijeme bilo relativno toplo, ljudima je bilo stalno hladno. Neki su se jako prehladili, a Beezley se ozbiljno razbolio. Jedrenina se počela kidati, pa kada bi se ljudi pod njom šćućurili, voda je tekla na njih. Uredili su tako da je voda s platna tekla u posudu za vodu, ali, kako su znali da kiša može svakog časa prestati, još uvijek su vodu trošili u ograničenim količinama.

Sve su više mršavili, kosti su im groteskno stršile i imali su kostobolju. Trljali su jedan drugoga, da bi na neki način održali funkciju svojih oslabljenih mišića. Bilo je dana, kada bi neki od njih sjedio satima i pipao mišićje na nozi. Kad su počeli s trljanjem, morali su se pritom smjenjivati, jer nitko nije bio toliko jak da radi rukama više od jedne i po minute.

Tada su, sredinom prosinca, primijetili treći brod. »Bio je oblačan dan, i moj topnički oficir ga je prvi opazio; on je uvijek prvi primjećivao brod«, pričao je Izzi. »Najprije smo vidjeli dim, a zatim brod. Morao je to biti stari brod na ugljen. Imali smo svega još jednu baklju, ali je bila mokra i nismo je mogli upotrebiti. Mahali smo svojom zastavom, ali nas oni nisu opazili. Kod mahanja zastavom smo se mijenjali, jer smo bili tako slabi, da su onoga koji je mahao morala dvojica pridržavati; dva do tri puta mahnuo je zastavom i morao je sjesti.

»Kada je nestao i treći brod, osjećali smo se užasno. Skljokali smo se na splav i plakali. Uvijek smo vjerovali da treći brod ne će mimoići, a evo, ovo je treći brod koji nas je mimoišao u dosta velikoj udaljenosti. Nismo mnogo o tome govorili, samo smo plakali i jecali i bili smo vrlo obeshrabreni«.

VIII. GLAVA

Idući praznik koji je dolazio bio je božić. Jedrenina je sasvim propala. Beezley je bio veoma slab i njegovi drugovi su ga morali prenositi. Ali i oni su bili tako slabi, da je to bio težak i bolan zadatak i za ova četiri relativno dobra čovjeka, i za Beezleya.

Pomisao na božić bila je vjerojatno mnogo teža za Izzija nego za sve ostale. Basil, kršten imenima Biagio Dominic Izzi, odrastao je u South Barre, država Massachusetts, u ljupkoj staroj koloniji New England, s kolonijalnom arhitekturom, šumama i brežuljcima. Čitava kolonija sastojala se od Barre Plaina i South Barre. U South Barre su uglavnom živjeli Talijani, a Poljaci i starosjedioci New Englanda u drugim dijelovima.

Vlasnik South Barre bila je »Barre Wool Combing Company, Ltd«, i velik dio Talijana radio je u toj tvornici. Kao i većina Talijana, ovi ljudi su bili srdačni i dobra zdravlja. Izzijév život u South Barre bio je vrlo lijep. Lovio je po brežuljcima, bavio se sportom, imao nadimak »Tuffy«, sastajao se s djevojkama i često bi se provozao očevim automobilom.

»Kad sam mislio na božić, bio sam vrlo žalostan«, pričao je. »U našoj kući uvijek je na božić bila velika svečanost. Stol je bio pretrpan jelom, a bilo je vina, piva, viskija, i, bez obzira u koje ste vrijeme noći došli k nama na badnjak, moj otac i majka bili su za stolom i razgovarali. Čitave su noći tako razgovarali, a ljudi su ulazili, uplitali se u razgovor, i za svakoga je bilo darova«.

»Zamišljao sam sebi ovaj božić kod kuće. Bit će sasvim drukčiji. U našoj obitelji za čitava njena boravka u Barre

godinama nije bilo nijedne smrti, a u talijanskoj obitelji je smrt za svakoga vrlo tužna stvar. Osjećaju se užasno teško. Znao sam da ovog božića u našoj kući ne će biti nikakvog slavlja. Svi će biti u crnini, djeca će biti mirna, a mama će plakati. Forgnolijevi, Whighamovi i Martonesovi trudit će se da ih razvesele, ali ja sam vidio svoju obitelj svu u crnini«.

Tako je uistinu i bilo. Izzi je bio u pravu. Božić je kod njegovih bio još crniji nego što je on zamišljao. Njegov ujak Dominic Martone, brat Izzijeve majke, umro je u studenome. Basil je radio za Martonea na njegovu tkalačkom stanu, pomagao gospođi Martone oko kuće i hranio njihove piliće i svinje, kada Martoneovi dječaci nisu bili kod kuće. S velikom sposobnošću za bol kao i za veselje, mnogi Izzijevi rođaci u South Barre bili su veoma ožalošćeni Martoneovom smrću. Drugi dan nakon njegova pogreba gospođa je Izzi primila uobičajeni brzojav od mornarice: »Žao nam je što vas moramo obavijestiti da je vaš sin, mornar II. klase Basil Dominic Izzi, nestao za vrijeme operacija«.

Iduća dva mjeseca njegova je majka proživjela takve dane, o kojima Izzi ne će ni da misli. Bila je slaba, nježna ženica, s glatkim okruglim i veselim licem kad bi se smijala. Obično je dvanaest do šesnaest sati dnevno provodila u kuhinji, gdje je imala dvije peći i gdje je bilo životno središte njene obitelji. Imala je još šestero djece: Mary i Angelinu, koje su bile udate; Carmellu, Mernie, Santa i Ken-netha.

Izzijev otac Dominic bio je malena rasta, a nastojao je da prema ljudima bude strogo ljubezan. On i Basil išli bi zajedno u lov. Običavao je da remenom tuče djecu, kad nisu slušala, a pokazivao im remen, kad su pokušala da ne slušaju. »Volio sam taj život«, rekao je jedamput Izzi. »Počeo sam raditi kad mi je bilo devet godina — rezao sam drva za svog oca. Davao mi je petnaest centi, a ja sam potrošio pet za slatkiše, a deset za kino. Volio sam biti izvan kuće, pa kad sam završio srednju školu i pošao na posao, ustajao sam veoma rano da bih mogao rano ujutro ići u lov«.

Izzi je bio vrlo popularan u svojoj obitelji i među prijateljima zbog toga što je mogao spavati u svako vrijeme i na svakom mjestu. Kad je još bio dijete, znao je nestati na nekoliko sati. Njegova majka bi prevrnula čitav grad, tražeći ga, i obišla bi sva mjesta, ali bi ga najčešće našla kako duboko spava pod svojim krevetom. Izzijeva kuća nalazila se na brežuljku iznad Power Mill Pond. Izzi je tamo imao svoje određeno mjesto, gdje je običavao spavati poslije podne i uveče.

Bio je dobar igrač baseballa i zauzimao je različita mjesta u svojoj momčadi, a završio je kao vratar u mjesnoj momčadi. On još uvijek ima svoj igrački dres, koji, kada pođe na dopust, gleda čeznutljivo kao i svoj kaput od devine dlake, koji je kupio nedugo prije nego što se upisao u mornaricu. Nakon što je proveo dvije godine na visokoj školi, Izzi je pošao na rad, jer se njegov otac, koji je bio šef grupe u odjeljenju za češljanje pamuka, razbolio od neke stare bolesti, koja ga je stalno mučila. Izzi je neko vrijeme radio u samoj tvornici, ali je želio da radi izvan nje, a ostavio je tvornicu kad su tražili od njega da čisti šivaonicu.

Kad je napustio češljaonicu, otišao je u Barre. Tu se zaposlio kod Charles G. Allen & Company, ljevaonici i tvornici strojeva, koja je izrađivala veoma kvalitetne bušilice. Izzi, visok svega 155 centimetara i težak 66 kilograma, dobio je zadatak da lomi čelične šipke čekićem, teškim sedam kilograma. Kako je bio nevjerojatno snažan i imao dobre pomagače, zavolio je taj posao. »Poštena plaća«, govorio je.

Želio je da ide u pomorsku pješadiju, ali, misleći da nije dovoljno visok, stupio je u mornaricu. Javio se u mobilizacioni centar u Springfieldu sa svojim prijateljima Rosariom Mastronadom, s kojim se kasnije sreo u Africi. »Svi naši prijatelji išli su na regrutaciju, pa smo tako i mi odlučili da pokušamo stupiti u mornaricu«, pričao je Izzi.

Svih ovih događaja sjećao se Izzi na splavi. Jedne noći sanjao je o jelovoj šumi, onoj jelovoj šumi koja se pružala iza dvorišta njihove kuće na brežuljcima Massachusettsa. »Bio sam žalostan, kada sam o tome mislio, čak i u snu«, govorio bi Izzi. »To je najljepša zemlja na svijetu. Lipe i bukve odražavaju se u vodi ribnjaka, a u šumama ima zečeva, tetrijeba, vjeverica, pa čak i srna«.

Izzi se svega toga sjećao na badnjak, a tada su bili već pedesetdva dana na splavi. »Mislio sam o luli, koju sam kupio ocu, kutijama za majku, narukvicama za djevojke i noževima za dječake, i uzrujavao se zbog onih kineskih tanjura koje sam dobio od Talijana«.

»Na badnje veče govorili smo o božiću. Pričao sam kako smo nekoliko tjedana prije božića obilazili bregove da pronađemo što ljepše božićno drvce, kako smo ga otac ili ja odsjekli i donijeli kući, kako je cijela obitelj pomagala pri kićenju bora i kako smo jeli smokve, datulje i orahe iz velike zdjele koju je majka postavila na stol u blagovaonici.

Moj topnički oficir pjevao je te noći božićne pjesme. Znao je riječi za sve pjesme, a i Beezley i ja znali smo veći dio. Holanđani su poznavali arije, a s vremena na vrijeme upotrebili su holandske riječi. Pjevali smo Tiha noć, Mali grad Betlehem, Adeste Fidelis i još neke druge. Zvučilo je nevjerojatno lijepo, zvijezde su bile neobično sjajne i zrcalile se u mirnom moru.

»Nick i van der Slot pričali su nam o božiću u Holandiji, koji se tamo slavi dva dana. Mi smo bili mišljenja da je to veoma lijep običaj i odlučili smo da ćemo ga i mi slaviti dva dana ako na božić budemo spaseni. Božić je bio lijep, premda je malo kišilo, ali smo svi bili žalosni i snuždeni. Maddox je uporno promatrao horizont i s vremena na vrijeme bubnjao prstima po ogradi. Slijedeći praznik bila je Nova godina. Molili smo da do tog dana budemo spaseni.

Na splavi nije bilo diskusije o postojanju boga. Izzi bijaše katolik, a svi drugi bili su protestanti, i svi su molili. Maddox je neko vrijeme prije nego što se odlučio da bude profesor studirao teologiju. Pošto je to učio u školi, svi su htjeli da on vodi molitve. Molio je na glas svake večeri kroz nekoliko tjedana, ali je onda prestao. Objasnio je da ne voli voditi molitve. Bili su zadovoljni, osjećajući da glasne molitve previše raskrinkavaju nade i strah njihovih srdaca.

Poslije toga svaki je molio za sebe. Ponekad bi netko rekao glasno: »Moj bože, pomozi nam sutra«. Ako je sutradan uhvatio ribu, možda mu se činilo da je to odgovor na njegove molbe. Vjerovali su u boga i njihova vjera nije ni

jačala ni slabila, kako su dani prolazili. Izzi je svake večeri izmolio Očenaš i dvije do tri Zdrave Marije, a drugi su molili Molitvu gospodu ili nešto što su sami izmislili.

Osim molitava, zastavnik Maddox je Nicku Hoogendamu nekoliko večeri pričao čudnovate priče. Hoogendamu su se više od svega sviđale takve priče prije spavanja. Maddox je pripovijedao o tri medvjeda, tri mala praseta, o crvenom zakukuljenom jahaču i mnoge druge priče. Nick, koji se obično predstavljao kao mladi svjetski čovjek, zatražio je da još priča. Maddox je nastojao da se sjeti svih priča koje je ikada znao, i konačno je rekao, neka bude proklet ako još ikada bude pričao dječje priče.

Nick i Case van der Slot često su razgovarali holandski, a katkada su se međusobno prepirali na svom jeziku koji je drugima zvučio nekako mistično. Izzi je mislio da je jedan od sukoba nastao zbog toga što je Nick govorio da bi htio biti Amerikanac i da će on to postati poslije rata. To je vrijeđalo van der Slota, ponosnog Holanđanina. Prepirali su se i o vrijednosti svojih rodnih gradova. Van der Slot bijaše iz Rotterdama, a Hoogendam iz Vlaardingena. Van der Slot je prije rata mnogo plovio na luksusnim holandskim brodovima, pa je katkada pričao o zemljama širom svijeta — Javi, Australiji, Indiji, Kini i Evropi.

IX. GLAVA

Pred kraj prvog mjeseca zastavnik Maddox, koji je nekad mnogo čitao, predložio je da svaki napiše, na vanjsku stranu kutije u kojoj su bile baklje, svoje ime i datum kad su bili torpedirani, t. j. drugi studenoga. »Rekao je, da će, u slučaju da umremo, naša imena biti napisana na kutiji, pa, ako splav bude pronađena ili potjerana na neku obalu, naše će obitelji saznati što se s nama dogodilo.

»Maddox je napisao svoje ime i adresu; Hoogendam i Beezley učinili su isto. Ostali smo još Case i ja. Trebalo je nožem urezati ime na kutiju, ali kad je Beezley pružio nož meni, ja sam ga odmah dao Caseu. Nisam htio napisati svoje ime na ovu kutiju. Nisam želio umrijeti. Ni umrijeti, ni misliti o smrti. Htio sam živjeti i htio sam da mislim o životu.

»Nastojao sam da drugovi ne vide što osjećam. Nisam im htio pokazati kako se bojim i same pomisli na smrt. Kada je van der Slot urezao svoje ime, i red je bio na meni, rekao sam: »Nema više mjesta«, i tako nisam nikad napisao svoje ime na kutiju. Za nekoliko tjedana slana je voda isprala ova imena, ali ja sam uvijek bio sretan, što tamo mog imena nije bilo«.

Beezley se prvi ozbiljno razbolio. Već su od početka on i Maddox imali krvavu mokraću, što je bio prvi znak da s njima nije nešto u redu. Ljudi su obično mokrili dva puta na dan, a njih dvojica su veliku nuždu obavili svega dva puta za čitavih dvanaest tjedana.

Beezley je počeo slabiti trećeg tjedna boravka na splavi. Činilo se da ne može podnijeti sirovo meso ptica i riba. Bio je zatvoren, pokušao je povraćati, ali nije mogao,

samo je cijele dane štucao i podrigivao. Katkada je danima ležao zgrčen. Pomagali su mu da se pomakne, da bi se koliko toliko ispružio. Tada bi se malo šalio, govorio slabim glasom, ali sasvim pametno, sa svojim drugovima. Poslije nekih šest tjedana oslijepio je na jedno oko, a malo kasnije počeo mu je slabiti i sluh i drugo oko. Pokazivali smo mu četiri prsta i pitali: »Koliko prstiju imam?«, a on je odgovarao: »Dva«. Danju je nastojao da čitavo vrijeme ima pokrivene oči. Užasno ga je boljelo kada bi ih otvorio.

»Imao je jake lične kosti, lice mu se smanjilo, i sve se više smanjivalo, dok nije na koncu izgledao strašno. Kad je i treći brod prošao a da se nije zaustavio, on je potpuno smalaksao. Ako smo mu od uhvaćene ptice ili ribe dali komadić, ispljunuo ga je. Posljednja dva ili tri tjedna nije se uopće micao. Noću, da bismo ga stavili pod jedreninu, morali smo ga dizati, a i sami smo bili slabi. Njemu je to zadavalo užasne boli. Govorili bismo: »Dođi Beezley, hajdemo pod jedreninu«. On je ječao: »Nemojte me dirati. Ozlijedit ćete me! Pustite me u miru, molim vas! Zašto me hoćete ubiti? Kada vas, momci, nađem na kopnu, ubit ću vas!«

»Tako je to dugo trajalo; potpuno je oslijepio i oglušio, i počeo spominjati ljude koje nismo poznavali. Tražio bi cigarete i slatkiše. Znao je reći: »Znam da na polici ima Lucky Strikesa, ali vi ih momci sakrivate od mene«. Zatim bi spominjao Harrya i druge ljude koje nismo poznavali. »Zašto mi ne ćeš pomoći, Harry?« Ili »Molim, Alice, zašto mi ne ćeš pomoći? Ja sam ovdje«. I tada bi ponavljao da ne će umrijeti, da ne će umrijeti.

»Šezdeset i šestog dana ujutro, kada smo se probudili, upita me van der Slot kako je Beezleyu. Taj je dan ranije i veći dio noći neprestano mrmljao ili slično. Ležao je kraj mene. Kad sam ga pogledao, ruke su mu bile zgrčene na licu kao da je nešto htio uhvatiti. Vidjeli su mu se svi zubi i bjeločnice. Bio je ukočen i imao neugodan zadah«.

»Znali smo da je mrtav, ali smo čekali nekoliko sati, sve se nadajući da će se ipak pokrenuti. Tek kad smo bili potpuno sigurni da je mrtav, skinuli smo mu mornarske hlače. Već nekoliko dana nije mogao mokriti na stranu, pa

su mu hlače bile mokre. Htjeli smo počekati do noći da ga sahranimo, ali kad smo pomislili da bi morao još nekoliko sati ležati ovdje, odlučili smo da ne čekamo«.

»Bio sam jedini katolik na splavi, pa sam u sebi izmolio molitve, a ostali su molili glasno. Maddox je izmolio glavnu molitvu. Rekao je: »On vjerojatno odlazi na bolji put, neka počiva u miru.«

»I sahranili smo ga u moru. Morali smo ga sva četvorica otkotrljati preko ograde, a kada je pao u more, nismo gledali za njim, već smo sjedili, čekali i gledali daleko na more«.

Izzi je uzeo Beezleyevu torbu da je preda njegovoj obitelji, kao i prsten s kamejom koji mu je prije šest godina poklonila njegova djevojka. U torbi je bilo nekoliko američkih dolara, nekoliko komada stranog kovanog novca i Beezleyeva legitimacija. »Stavio sam torbu zajedno s prstenom u kutiju za baklje, da je voda ne bi odnijela«, pričao je Izzi. »Zatim smo hlače privezali konopcem i ostavili ih cijelu noć da se peru u vodi. Slijedeće jutro objesili smo ih na štap i osušili, a onda smo ih dali Maddoksu, koji nije imao hlača. U to je vrijeme i on bio sve bolesniji«.

Beezleyeva smrt nije došla neočekivano, jer je bolovao već od prvih tjedana ovog putovanja, ali je to ipak bio udarac za sve nas. Ljudi su tako oslabili, da bez tuđe pomoći nisu mogli čvrsto stajati ni nekoliko sekundi. Razgovarali su o smrti, obično ravnodušno, ali uvijek s osjećajem straha. Beezleyevo umiranje unijelo je među njih smrt i pokazalo im da će i oni možda umrijeti, ne brzo, već polako, u polugrozničavoj obamrlosti, u vlastitom smradu i ne znajući što se s njima događa.

Šezdeset i sedmog dana van der Slot i Maddox su se opet posvađali, kako su to običavali već mnogo tjedana. Kada je Maddox došao na splav, uzeo je onaj mali komadić platna koji je imao služiti kao jedro ili zaštita od sunca i vjetra na splavi. Nije bio odjeven lošije od Izzija, ali nije imao fizičku snagu ovog maldića, a uz to su mu i pluća bila ozbiljno bolesna. Kada su Beezleyeve mornarske hlače dali Maddoxu, van der Slot mu reče: »Dobro, sada kad imate hlače, zašto ne prepustite nama jedro?«

»Maddox se neko vrijeme odupirao, tvrdeći da mu je hladno, ali je van der Slot ustrajao na tome da nam mora dati ili hlače, ili jedro. Dao nam je jedro, i mi smo se njime noću pokrivali«.

Svađa zbog ovog komadića platna za jedro trajala je tjednima. Bilo je dana kad je van der Slot satima sjedio i ukočeno buljio u Maddoxa. Ponekad, naročito kad nije padala kiša, Maddox se morao odlučiti ili da dade platno, ili da spava na rubu splavi izvrgnut vjetru i moru. Izabrao je rub.

Drugi izvor svađe bio je položaj koji će ljudi zauzimati noću kod spavanja. Svake su večeri mijenjali mjesta, tako da nitko nije dvije noći uzastopce imao isto mjesto. Odredili su mjesto brojevima od jedan do pet. Mjesto broj jedan, na dnu splavi, bilo je najbolje, jer je bilo najsuhlje. Jednog dana, u drugom mjesecu kišne sezone, Izzi i Hoogendam su se zbog toga mjesta gotovo potukli. »Momčić je tvrdio da je na njemu red da dobije suho mjesto«, pričao je Izzi, »a ja sam smatrao da je red na meni, jer je on tamo ležao noć ranije. Rekao je da lažem i nije se htio maknuti s mjesta. Poletio sam da ga izbacim, ali su me Maddox i van der Slot zadržali. Tada smo mladić i ja odlučili da se potučemo čim izađemo na kopno. Ako nigdje u blizini ne bude boksačkih rukavica, riješit ćemo to golim šakama«.

Čitava dva mjeseca je Beezley, prije nego što je potonuo u nepoznato, neprestano tjerao Izzija u očaj. Kako je bio iz Hannibala, država Missouri, gdje se govori žargonom srednjeg Zapada s malim prizvukom južnog izgovora, upotrebljavao je neprestano izraz »na ovaj način« — pričao je Izzi — »da sam pucao od bijesa. Ponekad bi rekao »preko ovog načina«, ili »nemoj mi pokazivati ovaj način«, a to mi je išlo na živce«.

Organizacija na splavi bila je sasvim u skladu sa situacijom, vjerojatno zbog toga što nitko nije imao naročiti autoritet nad drugima, ili što nitko nije drugima nametao svoje vodstvo na temelju prirođenih sklonosti, koje se kod nekih ljudi same po sebi javljaju u ovakvim okolnostima. To je dobro. Splav nije mogla jedriti niti se njome moglo upravljati. Nosile su je morske struje, i bilo kakvo nasilno

postupanje pojedinca moglo je u ovakvoj situaciji izazvati njegove drugove da ga u naglosti ubiju. Neko su vrijeme na Maddoxa, opunomoćenog oficira i, prema zakonima koji vladaju na moru, osobu koju treba poštovati, gledali kao na komandanta, ali je to s vremenom zaboravljeno, ne zbog toga što Maddox ne bi imao dovoljno autoriteta ili što ostali ne bi bili disciplinirani, već naprosto zato jer to nije bilo u skladu s okolnostima.

Beezley, Hoogendam i van der Slot utrošili su mnogo vremena, dokazujući jedan drugome, tko je prvi od njih pronašao splav, a Izziju još i danas nije jasno, tko ju je zapravo pronašao. Uzrok tih svađa bio je u želji da onaj tko dokaže da je prvi pronašao splav stekne malo više autoriteta, kao, tobože, privatni vlasnik — slično pravu »lena« koje se ne temelji na pisanim dokumentima, već na činjenici da je netko tu bio prvi. Izzi misli da su Hoogendam, van der Slot i Beezley bili zajedno u vodi, da je Beezley doplivao do splavi i pridržao je dok su se drugi u nju uzverali, a zatim su oni njemu pomogli da se uspne. U svakom slučaju, sva su trojica satima o tome raspravljala. U tom je sukobu Maddox stajao na strani Beezleya i zvao ga »kapetan«.

Beezley, van der Slot i Hoogendam bili su na splavi prije Maddoxa i Izzija, i to im je davalo veliku prednost pred ovom dvojicom. Maddox je, međutim, prema svemu, bio najvažniji čovjek na splavi zbog svojeg znanja i raznih svojih ideja. On je izmislio da pomoću lasa uhvate morskog psa, da naročitim načinom skupljaju vodu sa jedrenine u rezervnu posudu, i tako oslobodio jednog čovjeka neprijatnog posla da sam sabire vodu s jedrenine i sipa je u posudu. Izmislio je i kako će napraviti ostve za lovljenje riba od dijelova škara, koje su našli u sandučiću za prvu pomoć.

Na splavi su od prvog dana svog putovanja imali dva noža — jedan je pripadao Beezleyu, a drugi je Izzi pozajmio od čovjeka na bambusovoj splavi. Osim toga su imali dva fenjera sa različitim svijetlom. Jedan fenjer ispustio je Beezley u more preko ograde. Ni sam nije znao kako se to dogodilo; jednostavno mu je iskliznuo iz ruku. »Nismo ga zbog toga psovali«, pričao je Izzi, »jer se pokretno svijetlo

i kod drugog većeg fenjera istrošilo, pa nam je i on postao beskoristan. Metnuli su ga na stranu, misleći da će ga jednoga dana možda trebati.

Jednom su, krajem drugog mjeseca, Hoogendam i van der Slot čupali perje ptica, kad su opazili da dolazi veliki val. Skočili su na palubu splavi i prebacili preko sebe jedreninu upravo kad je val naišao. Izzijev dugi nož je odnijela voda.

»Zatim, dva tri tjedna prije nego što su nas pokupili«, pričao je Izzi, »Hoogendam i ja smo kroz otvor na podu splavi hvatali male ribice i dodavali ih Maddoxu i van der Slotu, koji su im otkidali glavu i čistili ih. Beezley je bio preslab a da bi mogao bilo što raditi. Nije mogao čak ni ispirati ribe, toliko je bio slab. Beezleyev nož ležao je na jedrenini. Mladić i ja bili smo tako zaokupljeni lovom ribe, koju smo grabili i bacali njima, da smo uslijed nepažnje dosta prskali, pa je van der Slot rekao: »Pripazite malo«. Beezley, koji je to promatrao, reče: »Zašto ne stavite ostatak jedrenine, da sve ne smočite?« Hoogendam nije znao da se nož nalazi na jedrenini pa je zabacio jedan kraj, a nož je odletio u vodu«.

Neko su vrijeme lovili ribe dijelovima škara koje su pričvrstili na štap. Hoogendam je u tom poslu bio najvještiji. Uhvatili su na taj način nekoliko malih, plosnatih riba. Međutim je Hoogendam jednog dana pogodio neku tvrdu ribu i škare se slomiše. Štap sa drugim dijelom škara odnijelo je jednoga dana more.

Kad su tako ostali bez svakog oruđa, uzeli su preostali fenjer, izvadili iz njega staklo i pokušali ga razbiti, da bi njime mogli sjeći ptice i ribe. Satima su pokušavali da razbiju staklo. Konačno ga je slomio Hoogendam, udarivši njime o vanjski rub palube. Ali se staklo slomilo gotovo ravno, pa im nije moglo poslužiti za rezanje. Zato su uzeli sam fenjer i savijali ga tako dugo dok nije ličio na kuhinjski rezač, a onda su njime strugali ribe.

Svega jedamput su pokušali da igraju neku igru, ali ona nije bila naročito uspjela. »Hoogendam i Maddox počeli su igrati »checkers« (vrsta igre s kolutićima na kockastoj

površini — o. p.), pričao je Izzi. »Mislim da Hoogendam nije nikad igrao »checkers«, pa je Maddox obećao da će ga učiti. »Uzmi sandučić za prvu pomoć i na njemu nožem nacrtaj kvadrate«, rekao je Maddox Hoogendamu. Vrlo dugo morali smo objašnjavati Hoogendamu što znače kvadrati, dok je konačno shvatio.

»Nisu imali dosta mjesta za punu igru, oko četiri linije u jednom pravcu i pet kvadrata u drugom. Uzeli su nekoliko šibica, prelonili ih na dvoje i upotrebili dijelove sa crvenim glavicama za crvene »checkerse«, a druge za crne. Hoogendam i topnički oifcir igrali su neko vrijeme, ali je Nick tukao Maddoxa, pa ovaj nije već htio igrati. Maddox mi je predložio da igram s Nickom, a ovaj mi je uporno dosađivao, pa sam konačno počeo igrati, ali nisam volio tu igru. Zaboravljali bismo čija je koja šibica, pa bismo micali i po dva puta i odjednom se našli na protivničkoj strani. Zasitio sam se igre. Bila je vrlo glupa. Igrali smo je svega nekoliko dana.

»Beezley i moj oficir običavali su ispočetka mnogo pjevati. Obojica su bili sa zapada, iz Indiane i Missouria, i znali su mnogo istih, polaganih pjesama, sličnih kaubojskim. Imali su dobre glasove i katkada su pjevušili. Ja nisam nikad mnogo pjevao. Nisam bio raspoložen«.

X. GLAVA

Pet stranaca, osuđenih na grozno sužanjstvo na splavi koja je bila određena da pruži pomoć najviše trojici, i to samo za nekoliko dana, nisu nikad postali dobri prijatelji. Susret s nekim od preživjelih drugova vraćao bi spašenog čovjeka natrag i dozivao mu u pamet sve one užasne dane svađa i prepirka, a to nitko nije volio. U vrijeme kad sam razgovarao s Izzijem, on tjednima nije sretao ljude s kojima su ga našli, i nije pokazivao naročitu volju da se vidi s njima. Želio bi da im kaže samo »hello«, i to je bilo sve.

Zbog toga što su dvojica od petero ljudi na splavi govorili bolje holandski nego engleski, izgledalo je da neizbježno mora doći do razdora među preživjelima. Do toga ne bi došlo u tolikoj mjeri, da van der Slot i Hoogendam nisu bili potpuno različitog temperamenta. Van der Slot, izuzevši nesuglasice s Maddoxom zbog jedra, bio je miran, šutljiv čovjek koji je rado pomagao drugima, nikad mrzovoljan. Svi su smatrali da je to osebina pravog Holanđanina. Hoogendam, koji je imao svega sedamnaest godina, bio je kao pjetlić, toliko dobar koliko može biti dječak koji je počeo život čovjeka u četrnaestoj godini — i to život u svjetskom ratu. Svađao se katkada s drugima, bio je vrlo glasan u tim svađama, ali bi se brzo umirio i, uglavnom, bijaše vedre prirode. Ponekad je bio previše dosadan, pa mu Maddox jednom reče: »Bojim se da ne ćete zdravi stići kući«.

Mnogi smatraju da čovjek sa živom fantazijom ne bi mogao živjeti nekoliko tjedana na splavi Izzijevim životom a da ne poludi. Izzi uopće nije nervozan. Njegovi prijatelji u South Barre, koji su ga vidjeli nakon njegova povratka,

tvrde da se nije ništa promijenio. Još uvijek veseo i ljubezan mladić, kakav je bio kad je otišao iz grada. Međutim, Izziju ne manjka ni inteligencija, ni fantazija. On ima upravo pjesničku sposobnost opisivanja. Čovjek koji je mogao reći »fosforescirajuće ribe su kao zvijezde u moru, a zvijezde na nebu činile su se kao svijetla na brodu«, ne može biti optužen da nema fantazije. Ipak, Izzi nije ništa uljepšavao i nastojao je da se ne ističe. »Prošlo je to brzo«, rekao je, smijući se kad je netko u njegovoj prisutnosti primijetio da je njegovo prvo putovanje bilo teško. »Talijani su izvanredan i čudan narod; oni su ludi«, govorio je o svojoj obitelji. »Kad vam se nešto dogodi, oni će vam dati sve što imaju. Ako je sprovod u vašoj kući, ljudi vam dolaze u kuću i ostavljaju novac, da vam dotekne za sve troškove, i još možete nešto uštedjeti da imate kad vam zatreba«. Pažnja kojom su ga obasuli, kad se vratio, nije ga ništa izmijenila: on misli da je te pažnje samo malo previše i da nema dovoljno vremena za sebe.

Maddox je od sve petorice najmanje bio prikladan za ovakvu pustolovinu. Premda je bio fizički toliko zdrav da je bio primljen u mornaricu, nije se po fizičkoj snazi mogao mjeriti s ostalima. Bio je student, učitelj, izdvojen od svog života, gdje je najviše sjedio podučavajući, i stavljen među ljude koji su veći dio svoga života radili fizičke poslove. Maddox je vježbao, ali igra i sportovi nikad ne stvaraju takvu kondiciju kao svakidašnji fizički rad. Beezley se po Izzijevu mišljenju previše umarao za vrijeme svojih boravaka na kopnu, pa zbog toga nije bio u najboljoj fizičkoj kondiciji.

Dani su prolazili, a između Izzija i Maddoxa razvili su se prisni odnosi. Izzi je dugo govorio zastavniku »moj topnički oficir«, ali u posljednjim danima, kad je Maddox sve više slabio, on se obraćao mornaru za pomoć i utjehu. U posljednjoj svađi, zbog komadića platna i Beezleyevih hlača, Maddox se okrenuo od van der Slota i rekao Izziju: »Reci mu Izzi, objasni mu«.

»Čim smo sahranili Beezleya, moj mi topnički oficir reče: »Izzi, mislim da ću ja biti slijedeći«. Rekao sam mu, da nitko ne će biti slijedeći, a ako još netko treba umrijeti, tada ćemo ići svi zajedno. Potapšao me po ramenu: »Izzi, ti si hrabar čovjek«. Uvijek je govorio da sam hrabar čovjek. Ja to nisam primijetio.

»Maddox mi je običavao pričati o tome kako je njegova majka željela da on bude svećenik, a otac da bude advokat, i kako je na kraju postao učitelj. Bio je vrlo lijep, društven mladić svijetlo-smeđe kose. Oženio se i sagradio kućicu na brežuljku u gradu Lafayette, država Indiana. Mnogo je o tome pričao. Rekao mi je da kad budemo opet svi kod svojih, želi da ga posjetim, pa ćemo jašiti na konjima. U njegovoj obitelji je već od davnine u tradiciji konjički sport, i u svakom je ratu netko od njegove obitelji služio u konjici. Njegova obitelj nije mogla razumijeti, zašto on nije ušao u konjicu, već je odabrao mornaricu. Mislim da je bio sasvim različit od svih svojih«.

»Mnogo je pričao o knjigama. Kad smo bili na brodu, neprestano je čitao. Sjećam se da sam ga, idući na stražu i vraćajući se oko dva sata ujutro, vidio kako još uvijek čita u svojoj kabini. Nekih noći spavao bi svega tri do četiri sata, toliko je čitao. Bilo je mnogo knjiga, koje nam je dala ratna mornarica kad smo napuštali Brooklyn, i on je pročitao većinu tih knjiga. Osim toga, imao je neku veliku crvenu knjigu, koju je uvijek čitao. Ne mogu se sjetiti njena naslova«.

I Maddox i Beezley mokrili su krv od prvog dana na splavi, a uskoro poslije Beezleyeve smrti Maddox, koji je bio neobično slab, ozbiljno je obolio. Tjednima je svakog dana nestrpljivo lupkao o ogradu splavi sve dok ga drugi ne bi zamolili da prestane. Jednog dana vrtio je vjenčani prsten na svojem prstu i pričao o njemu Izziju. »Moja žena«, govorio je Maddox Izziju, »rekla mi je neka se ne vratim kući bez toga prstena. On donosi sreću«. Izzi bi svoga zastavnika u to vrijeme često zagrlio oko ramena.

Kao i Beezley, Maddox je počeo gubiti vid i zbog toga je postajao sve nervozniji. Ostala trojica nastojala su da ga umire. Kad je prošao sedamdeseti dan njihova boravka na splavi, Maddox je imao iste simptome sljepoće kao i Beezley.

Stavljali su mu pred oči četiri prsta i pitali ga: »Koliko prstiju držim u zraku, Jimmy?« a Maddox bi odgovorio: »Dva«.

Sedamdeset i šestog dana ostali su bez vode. To se već i prije dogodilo nekoliko puta, ali sada, kad su svi bili sasvim slabi i teško se micali, položaj je bio ozbiljniji nego ikada do tada, upravo kritičan. Madox je imao duge naizmjenične napadaje delirija pa je pričao o svojoj ženi, o drugovima profesorima na Purdue sveučilištu, o svojoj obitelji, o konjima, o knjigama i ljudima koje je poznavao još u svoje dječačko doba. Katkada se govor pretvorio u neko mumljanje i ljudi ga nisu ništa razumjeli.

»Kasnije bi mu pričali što je malo prije učinio«, govorio je Izzi, »i on se počeo smijati. »Tako ne rade ljudi u vašim godinama«, prigovarali smo mu, a on je odgovarao: »A što? Što? Nisam ništa učinio!« Izbacivao je krv, i nismo znali da li je to iz plućiju ili iz želuca.

»Bili smo bez vode, a on je uporno tražio da pije. Mislio je da imamo vode, ali je sakrivamo od njega. Nije vidio, ali je dobro čuo, i kad bi molio za vodu, mi smo mu odgovarali: »Ali Jimmy, nema vode. Nemamo ni malo vode«.

»Te noći, sedamdesetšeste noći, on je čitavu noć ječao — oooh, oooh, i to neprestano. S vremenom na vrijeme jedan od Holanđana bi pogledao, da li je još živ. »Idućeg jutra, sedamdeset i sedmog dana, kad sam se probudio, momčić mi reče: »Pogledaj svog oficira«.

»Ležao je s jednom rukom u vodi, otvorenih usta i s osmijehom na licu, kao da se dobro osjeća. Gledao je ravno u mene. Činilo mi se kao da se smije, i to me je potreslo. Popipao sam mu puls i uvjerio se da je mrtav.

»Svalio sam se kraj njega i počeo glasno plakati. Bio je moj topnički oficir. Čitavo smo vrijeme bili zajedno na brodu i volio sam ga više od svih na splavi.

»Druga dvojica pokušala su da me utješe. Dopuzali su i zagrlili me, a van der Slot je rekao: »Budi hrabar«. Ali ja sam plakao čitav dan.

»Uredili smo Maddoxa. Tada sam se sjetio, da mu je žena rekla neka se vrati kući s prstenom. Kasnije je govorio, da bi htio biti sahranjen s prstenom, ali pošto sam mislio na to što je rekla njegova žena, skinuo sam mu prsten i stavio ga u Beezleyevu torbu, zajedno s ostalim stvarima. Čudno je, kako mu prsten nije skliznuo s ruke. Ona se vukla u vodi, i pitali smo se, kako morski psi nisu pojeli njegovu ruku.

»Skinuli smo mu mornarske hlače i izmolili neke molitve. Rekoh: »Ako još netko mora umrijeti, uzmi gospode svu trojicu odjednom«. Holanđani su se složili sa mnom, a zatim smo svi zajedno molili.

»Van der Slot zapita, hoćemo li čekati do noći. Rekao sam mu da ne ćemo, pa smo izmolili još jednu molitvu, prevrnuli ga, uzdigli na ogradu i sahranili u moru.

»Promatrali smo ga. Kosa mu je bila neobično duga i plivala je na vodi. Vidjeli smo ga iza sebe nekih pedeset stopa i više, a kosa mu je neprestano plivala. Tada ga je nešto potreslo, kosa je potonula, i više ga nismo vidjeli.

»Sjeli smo natrag na svoja mjesta. Van der Slot reče: »Dakle, dvojica od petorice. Ostalo nas je još troje«. Hoogendam je dodao: »Sada smo kao tri mušketira«. Sjetio sam se slika koje su bile u čokoladi »Tri mušketira« u Sjedinjenim Državama, i pričao sam im o tome. Rekoh: »Kad budemo na kopnu, kupit ću vam velike kutije čokolade«. Ponovo sam im pričao, kako nikad ne ću biti bez slatkiša i kako ću uvijek u svojoj kabini držati limenke s mlijekom.

»Međutim, veći dio dana sam proplakao. Oprali smo Maddoxove hlače i idućeg dana sam ih obukao.

XI. GLAVA

Tako su se ta tri čovjeka, tridisetsedam-godišnji podmazivač brodskih strojeva, koji je u svom životu obišao gotovo sve luke na svijetu, sedamnaestgodišnji momčić, koji je s ribarskim čamcem pobjegao pred nacistima, i dvadesetgodišnji igrač baseballa iz države Massachusetts, kretala u posljednjim danima jedne od najnevjerojatnijih pustolovina na moru. Dok su još živjela sva petorica, Hoogendam je znao dopuzati do Izzija i prošaputati: »Ovi drugi mogu izgubiti nadu, ali mi je ne ćemo izgubiti«.

U tim posljednjim danima njih trojica još su se čvršće približavala u nijemom razumijevanju. Držao ih je nagon za životom — bili su puni volje da ostanu živi. Bilo je, vjerojatno, nepoznatih ljudi, koji su negdje također lovili ribe, hvatali ptice, skupljali vodu za piće isto tako dugo kao Izzi, van der Slot i Hoogendam, a onda umrli poslije tko zna koliko mjeseci provedenih na splavi ili na čamcima bez kormilara; ali nitko nije nikada jače nastojao da živi nego ta trojica.

»Odmah poslije Maddoxove smrti«, pričao je Izzi, »nešto nam se dogodilo. Davno prije toga stavili smo dijelove onog prvog morskog psa u posudu za hranu. Meso se pokvarilo i postalo gadno crvene boje, pa smo ga bacili u more, i nikad više nismo upotrebljavali tu posudu. Stajala je na jednom kraju splavi i nikad je nismo ni pogledali. Tada, dan poslije smrti mogá oficira, van der Slot je, bez ikakvog razloga, gurnuo ruku u tu posudu i osjetio vodu. Prinio je prste ustima — bila je slatka voda. Skočio je, zgrabiv posudu i stegnuo nam ruke: »Našao sam vodu, našao sam vodu!«, govorio je. Pročistili smo je kroz džepnu maramicu, napunili dvije čaše

i svaki je od nas dobio gutljaj. To nas je spasilo, a možda bi pomoglo i Maddoxu da smo vodu prije našli. Ne znam kako je tamo dospjela«.

Izzi je pričao da je izgubio svaku nadu, iako nije o tome nikad glasno govorio, a nekoliko dana prije Maddoxove smrti bio je potpuno očajan. »Nisam više vjerovao da ćemo se spasiti. Padale su velike kiše, sve do nekoliko dana prije Maddoxove smrti, kad smo ostali bez vode. Bože, da bar ne pada toliko, mislio sam. Ako se spasimo, to će biti samo po lijepom vremenu. Međutim, o tome nismo govorili. Time bismo postigli samo to da drugima bude još teže«.

I tako su poslije onog dana, kad su zastavnika Maddoxa gurnuli u more, koje ga je progutalo, vrlo malo razgovarali. Ležali su na splavi i pokušavali da rukama hvataju ribe. Pomagali su jedan drugome, kada je koji morao mokriti. Gotovo je nevjerojatno, ali oni su konopcem vezali jednoga između sebe i taj bi, onako slab i mršav, usprkos svemu, sišao pod splav i lovio puževe. Radili su to svakog dana, i to naizmjence.

Puževe je otkrio van der Slot, kad se jednog dana kupao. Otkinuo je puža na boku splavi, donio ga na palubu, izvadio ga iz njegove kućice, pažljivo zagrizao i izjavio da je dobar za jelo. Kasnije su svi jeli i puževe. Treba naglasiti, da su Izzi, van der Slot i Hoogendam, t. j. preživjeli na splavi, bili oni koji su mogli sve jesti. Beezley se mučio kad je jeo sirovu ribu i sirovo ptičje meso. Maddox se silio da jede sirovu ribu, i to tek kad je bila očišćena i bez kosti. Izzi je prvi počeo jesti riblje kosti zajedno s mesom, a druga dvojica su uskoro slijedila njegov primjer.

Dvije čaše vode, koje je našao van der Slot u posudi za hranu, bile su posljednje kapi vode za više od tri dana. Bili su dva dana bez vode prije nego što su ih otkrili.

U to im je vrijeme kosa bila tako dugačka, da su je upotrebljavali kao jastuk za vrijeme spavanja, a Hoogendam je od svoje maramice načinio vrpcu za glavu, da mu kosa preko dana ne pada preko lica. Odjeća im se pretvorila u krpe, osim Izzijeve, koji mjesecima nije pokrio noge, a sad bio sretan što ima Maddoxove hlače, koje je ovaj bio uzeo još od Beezleya.

Osamdeset prvog dana padala je kiša: uhvatili su nešto vode u ostatke jedrenine i, pošto je svaki popio po jedan gutljaj, spremili je u posudu za vodu. Bili su preslabi da love ribe kroz otvore na podu splavi, pa su se zadovoljili sa dva puža, koje su uhvatili na njenim pokrajnim stijenama.

»Osamdesetdruge noći, upravo kad smo se spremali da se zavučemo pod jedreninu«, pričao je Izzi, »čuli smo buku. Dosta visoko iznad nas letio je avion. Podupro sam svoju desnu ruku lijevom i mahao. I moja dva druga također su mahala. Avion je na dosta velikoj visini prešao desno nebom iznad nas. Nije se spustio niže i nije kružio, ali smo bili zadovoljni, jer smo znali da smo u području kuda dolaze avioni. Legli smo, vrlo sretni, i razmišljali što ćemo raditi kad nas izbave.

»Slijedećeg dana rano ujutro van der Slot je ponovno začuo buku. Prodrmao nas je, probudio i rekao: »Slušajte!« »Gledali smo neku vrst aviona, veliki četveromotorac, koji je prošao iznad nas i nakon kratkog vremena vratio se u pravcu odakle je došao. Svaki put smo legli na splav i mahali. Tada se vratio onaj hidroplan i letio kao da izviđa; na nas nije gledao, već je samo izviđao.

»Tada je rano poslije podne Holanđanin van der Slot opazio neki dim. Protrljao je oči i rekao: »Ne znam, ali mislim da vidim nešto na horizontu«. Mi nismo isprva ništa primjetili, ali smo kasnije i mi vdjeli.

Pojavo se jedan brod, zatim dva broda, pa četiri broda u konvoju. Nismo se usudili da jedan drugome štogod kažemo: samo smo gledali. Van der Slot reče: »Ako nas danas propuste, skočit ću u more«.

Konvoj nije dolazio prema nama, već je plovio uzduž horizonta. Avioni su letjeli iznad konvoja, a prvi brod je bio razarač. Pokušali smo ustati i stajati, ali smo pali natrag. Razarač je u dovoljnoj daljini obilazio oko konvoja; opazili smo nekoliko malih brodova, neke PC brdove.

Činilo se da jedan PC plovi ravno na nas.

Na splavi je na štapu bila sasvim zamotana holandska zastava; ljudi su bacili sa sebe jedreninu i pokušali da odmotaju zastavu. Bila je jako zapletena, pa su se bjesomučno trudili da je razviju, kako bi imali čime mahati. Splav se dobro vidjela na moru; činilo im se da se sudbina otvoreno stavila svom snagom protiv njih u ovoj, vjerojatno posljednjoj, mogućnosti za spas. Konačno su pronašli komadić stakla od fenjera, koji su razbili prije nekoliko tjedana. Sjekli su i sjekli, iako su prstima jedva držali staklo, dok konačno nisu odvili zastavu od štapa.

»Predložili smo van der Slotu da ustane i maše zastavom, a momčić i ja ćemo ga držati«, rekao je Izzi. »Držali smo mu članke na nozi, svaki jednom rukom, a drugom smo ga uhvatili za koljena. Ležali smo dolje i držali ga, pa nismo vidjeli što se događa. »Dolaze sve bliže«, govorio nam je.

Momčić i ja bili smo silno nervozni i bojali smo se. »Što rade? Što rade?« neprestano smo vikali van der Slotu.

A on je odgovarao »Šutite! Šutite!« Bili smo sve nervozniji, pokušavali smo podići glavu, da vidimo što se događa, a onda smo sve zaboravili i pustili staroga. On je počeo padati; ponovo smo ga uhvatili, i sve se opet ponavljalo. »Što se događa? Što se događa?« pitali smo, a on je također bio nervozan i u strahu kao i mi i samo je ponavljao: »Šutite! Šutite! Dolaze sve bliže«.

Tada su pošli prema nama s desne strane punom brzinom, pa smo ih čak momčić i ja mogli vidjeti. Prvi čovjek kojega sam opazio bio je drug na provi kraj topa, koji je bio uperen desno od nas. Imao je granatu u ruci. Ja sam rekao: »Za ime božje, oni će pucati na nas!« Tada sam na brodu opazio američku zastavu, ali sam se još uvijek bojao zbog pogleda kojim nas je gledao onaj čovjek s granatom od preko jednog kilograma u ruci«.

Van der Slot reče: »Torpedirat će nas«.

PC brod za pratnju prišao je sasvim blizu splavi; tri čovjeka pokušaše da se sami popnu na ljestve od konopca, koji je brod spustio, ali su im koljena klecala. Van der Slot bio je jedini kog nisu nosili na palubu. Na neki je način, sa pravim holandskim ponosom, uspio da ostane uspravan i da se, samo uz pridržavanje, uspne na brod. Jedan čas su ljudi sa PC mislili, da se na splavi nalazi i žena, jer Hoogendam nije imao bradu.

Pitali su Izzija, van der Slota i Hoogendama, kako su dugo na moru, a oni su odgovorili: »Osamdesetidva dana«, Prevarili su se u brojenju za svega jedan dan, misleći da je subota umjesto nedjelja. Poslije pedeset i petog dana, do kada su pravili zareze na veslu, nisu više bilježili dane, jer ih je to obeshrabrivalo. »Međutim bilo je lako znati koji dan slijedi«, objašnjavao je Izzi. »Znate: danas ponedjeljak, sutra utorak«.

Kad su bili potpuno sigurni, da brod dolazi po njih, Hoogendam i van der Slot uzeli su posudu s vodom i posljednji put se napili svoje vode. Zvali su Izzija da im se priključi, ali je on odgovorio da će čekati dok se ne popne na brod. Van der Slot je uzeo sa sobom holandsku zastavu, a Izzi i Hoogendam svoje čaše za vodu.

Ljudi na PC brodu za pratnju iz mornarice Sjedinjenih Država omotali su ova tri čovjeka pokrivačima i svakome dali po šalicu breskvina soka. Izzi je molio cigaretu, a kad su mu je dali, rekao je da ima odvratan okus. Ležali su na palubi zamotani pokrivačem i promatrali mornare sa PC broda, kako pokušavaju potopiti splav, koja, ako je ostave da pliva, može smetati plovidbi i privući pažnju nekih drugih brodova koji bi plovili prema njoj i zadržavali bi se.

»Stavili su dvadesetmilimetarsku granatu u našu staru splav«, pričao je Izzi, »i granate su je raznijele, ali je nisu potopile. Bio sam zbog toga veseo. Bila je to vrlo dobra stara splav, ali sam ipak bio vraški sretan što više nisam na njoj«.

Ratna mornarica je u nekim pričama, koje su se odnosile na Izzija i njegove drugove, zapisala, da su je oni zvali »Pita morskog psa«. Izzi tvrdi da su označivanje i izgovor krivi; ljudi su svoju splav nazivali »pljuvačka morskog psa«, što ima potpuno drugo značenje.

XII. GLAVA

Ljudi na PC brodu činili su se Izziju veoma čudnovati. »Izgledali su kao veliki, debeli momci«, pričao je Izzi. »Rekao sam jednom od njih da sigurno mnogo jedu na ovom brodu, a on me je gledao kao da sam poludio«.

Izzi, Hoogendam i van der Slot bili su sama kost i koža, a mišići su im bili vlaknasti i sasvim mlohavi. Izzi je spao od 67 na 37 kilograma, a njegova dva druga još su više izmršavjela. Sasvim su se bili osušili; njihovi želuci su se potpuno skvrčili, a drugi dijelovi probavnih organa bili su im gotovo do kraja atrofirani.

Raymond Buckley, koji je tada bio oficir ljekarnik prve klase i na brodu najškolovaniji i najviši član medicinske grupe, posvetio je svu pažnju ovim ljudima i kasnije je unapređen za šefa ljekarnika u znak priznanja za pažnju koju je poklonio Hoogendamu, van der Slotu i Izziju. »Dao nam je najprije šalicu breskvina soka«, pričao je Izzi«, a zatim još jednu šalicu. Uzeo sam bombon s njegova stola, ali mi je bio užasno odvratan«.

Buckley ih je smjestio u krevete, ali su nekoliko dana i noći samo upola spavali, jer su kreveti bili mekani, a kretanje broda nije bilo slično kretanju splavi. Njihovo opće stanje bilo je tako istrošeno i toliko preosjetljivo, da im je svaka udobnost bila strana i neprijatna. Male količine tekućine, koju su im davali, ponovo su izazivale procese u njihovim tijelima, i Izzi je u velikoj žurbi morao ići mokriti.

PC brod, pod komandom poručnika Gifforda C. Ewiga, plovio je prema Južnoj Americi, kad je Earl T. Carpenter,

mornar II. klase, kao i Izzi, opazio splav. Predložili su da se ova trojica presele na razarač, gdje se nalazio liječnik, ali su Izzi, Hoogendam i van der Slot toliko zavolili Buckleya, da su željeli ostati s njim.

Trojica drugova brzo su se prividno oporavila na PC brodu, kao korov kad nezdravo raste na nekom močvarnom tlu. Prije nego što su sišli na obalu, šetali su po palubi nekoliko koraka, iako uvijek pod paskom mornara, koji su bili spremni da pridrže čovjeka pod kojim bi, zbog iznenadnog pokreta na palubi, klecala koljena. Kad su se iskrcali, smjestili su ih u malu pomorsku bolnicu, gdje su ih pažljivo proučavali i ostavili u krevetima nekoliko tjedana. Tu su opet izgubili sposobnost da hodaju, pa su morali vježbati da bi mogli ponovo hodati. Jedan od liječnika, koji je liječio Izzija, sreo ga je već prije, ali se nije mogao sjetiti mladog mornara. Bilo je to jednom kad je Izzijev brod stajao u tom mjestu, a on je bio na straži kod glavnog ulaza, kad je liječnik ulazio na palubu. Iz nekog razloga Izzi, koji je bio dobar mornar, zaboravio je pozdraviti. Liječnik ga je dosta oštro prekorio riječima: »Zar ti ne pozdravljaš oficire na ovom brodu?« Izzi je pričao da je jednog dana dok je ležao u bolnici pokušao podsjetiti liječnika na ovaj slučaj. »Mislim da me nije slušao kada sam mu počeo o tome govoriti, ili možda nije smatrao da je to važno«, rekao je Izzi, »i tako sam prešao preko toga«.

Ljudi su se dosta brzo oporavljali. U ožujku je već Izzi, koji se oporavljao najbrže, bacao loptu djeci koja su igrala oko pomorske bolnice. Uskoro mu se sasvim povratila stara težina, spavao je bolje, iako još uvijek u skvrčenom položaju kao na splavi. Predao je Beezleyev prsten i torbu, kao i Maddoxov vjenčani prsten predstavniku mornarice, koji je te stvari poslao njihovim obiteljima. Kasnije je gospođa Maddox u svojoj kući u Washingtonu poklonila Izziju mali zlatni nožić svojega muža. On ga savjesno čuva.

Izzi je znao da su ona tri čamca, u kojima se smjestila po prilici trećina ljudi sa broda koji je tonuo, uspjela stići na kopno. Dva su se iskrcala nakon pet dana, a treći nakon osam dana. Pristali su na obali Južne Amerike i ljudi su otputovali svojim kućama. Gotovo svi spašeni opet su pošli na more, a vjerojatno su neki od njih potopljeni u novim torpediranjima.

Krajem ožujka Izzi se toliko oporavio, da je mogao poći kući. Oprostio se s Hoogendamom i van der Slotom, koji međusobno nisu gotovo ni razgovarali, ali su s Izzijem bili vrlo ljubazni, i otputovao avionom u Washington. Tamo je opet bio smješten u bolnicu, ovaj puta u Bethesda Maryland, gdje je postao predmet naučenjačke znatiželje.

»Neprestano su dolazili novinari, admirali, kapetani, liječnici svih specijalnosti i ljudi svih mogućih profesija«, pričao je Izzi. »Rijetko sam se kada mogao odmarati; jedino sam noću bio sam i odlazio u kino. Onoga dana, kad sam odlučio da izađem iz bolnice, došla je nova grupa liječnika koji su me ponovo htjeli preispitati. Ugledao sam jednog od rukovodećih oficira u bolnici i rekao mu da mi je svega dosta. Liječnici su me morali ostaviti«.

Nekoliko mjeseci je Izzi putovao Sjedinjenim Državama sa zastavnikom Malletom iz Propagandnog odjeljenja ratne mornarice i pričao svoje doživljaje radnicima u tvornicama ratnog materijala. Onako malen, plećat, brza i gegava hoda, kao boksač ili atleta, tamnoputan, crnih očiju i veselog zavodljivog smiješka, oduševljavao je ljude. Na pitanja Malleta pričao je svoju priču brzo i lijepo, a pošto je to radio mnogo tjedana, dobio je rutinu kao glumac na artističkoj pozornici koji želi da izazove smijeh. Međutim, on to nije radio iz glumačkih poriva ili iz naduvenosti i uobraženosti, već iz želje da iznese sve najvažnije i da to učini dobro.

Jedne nedjelje pošao je kući u South Barre. Stotine njegovih sugrađana, na automobilima i s pločama na kojima je pisalo: »Sretno došao kući Bazil Izzi, koji je proživio osamdeset i tri dana na splavi!«, dočekalo ga je na željezničkoj stanici Worcester, Massachusetts. Svečano su ga ponijeli u otvoreni automobil i odveli u South Barre, gdje su predstavnici grada, senator Walah i pomorski izaslanik holandske ambasade u Washingtonu održali mnoge govore. Te noći bio je ples, i Izziju su njegovi ponosni sugrađani poklonili sat u koji ne ulazi voda.

Njegova majka je stajala iza njega, a otac kraj njega. Na mitingu u Barre, kada su se već svi umorili, a postalo je hladno i spustila se magla, tražili su da govori Izzijev otac. On je rekao lošom engleštinom: »Lijepo, lijepo, dođite svi u naš dom. Ima mnogo vina i piva«.

Narod je ispunio kuću, donoseći darove i kutije cigareta. Izzi je ostao kod kuće. Jednog je dana izašao da prošeta šumama koje okružuju Power Mill Pond i ispitivao svog oca o zečevima. Drugi mladići u uniformama, koji su dolazili kući na kratak odmor, razgovarali su s Izzijem uglavnom o djevojkama, mjestima za odmor i raznim logorima i stanicama. Izzijeve sestre su se ljutile što je uvijek kad bi se vraćao kući izlazio s djevojkom iz poljske kolonije, a on ih je umirivao, tvrdeći da to nije ništa ozbiljno.

Svi su Izzijevi prijatelji govoriti da se nije mnogo promijenio. Govorio je jednako kao i prije, izgledao je kao i prije, čak kad je i malo odebljao. Popravljao bi očev automobil i nastojao da izvadi iz njega glavu cilindra, naprosto radi zabave. Kad su stariji članovi talijanske kolonije iz okolice Barre dolazili u njihovu kuću, razgovarao je s njima talijanski i stajao im da ga fotografiraju kako je tko zaželio. U to je vrijeme bio običaj da gotovo svaka obitelj u Americi ima fotografski aparat.

Bilo je nečeg poštenog i lijepog u svim tim stastancima, kad su u Massachusetts dolazili ljudi iz starih i novih država da pozdrave jednog američkog momka, koji je bio tipičan Amerićanin u najboljem smislu riječi — dobar atleta, iskusan mehaničar i s pravom mjerom samopouzdanja.

Na svijetu ima sigurno malo ljudi, koji bi mogli podnijeti ono što je podnio Izzi, a još manje onih, koji bi sve to podnijeli a da ne stradaju duševno ili tjelesno, kao što je to slučaj s mornarom Izzijem. Kad ova priča uđe u štampu, on će možda opet biti na moru, ili će, možda, ako to on želi, učiti za mehaničara u avijaciji. Mallet, koji je bio činovnik u tvornici Lockheed prije nego što je stupio u mornaricu, rekao je Izziju da može uvijek dobiti mjesto u toj tvornici. Oba su mladića, u vrijeme kad sam razgovarao s njima, imala svoje snove. Mallet je želio da uđe u avijaciju ratne mornarice, a Izzi da postane mehaničar u toj avijaciji. »Ja ću spremati avion za vas Mallet«, običavao je govoriti. »Da, to ćete sigurno uraditi«, odgovorio bi Mallet, i tada bi započeli dugi, oduševljeni razgovor.

Izzi je rekao, da ne bi htio opet poći na dužnost na more. »Ja vrlo volim more«, rekao je jednog dana, »ali ne bih želio natrag na trgovački brod. Htio bih da moj slijedeći brod bude sposoban da me uzme sa sobom i da me iskrca na kopno«.

Štampano u 8.000 primjeraka
Štampanje završeno 23. IV. 1952.

Izdavač: »RIJEČKA KNJIGA«
RIJEKA — Korzo Ivana Zajca